

Literatūra

RAŠTIJA
MENAS
MOKSLAS

NR. 272

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XI METAI

P. ABELKIS

Ištrauka iš romano "Atlaidų pavėsy"

Juo labiau artėjo didieji atlaidai, juo žemaičių Kalvarijos gyventujuose kilo didesnis nesutikimas. Atrodė, kad kažkas ir kažkur vis labiau veržia spyruoklę, kuri judina daugelio gyvenimą. Vieni spėliojo, kad tai žandarų pasamdytų niekšų darbas, kiti vertė bėdą pažangiesiems, o klebonas visus ruošėsi atiduoti pragaro kančioms, kur tikri lenkai lietuviams tam pyp paskutines sausagysles.

Tik vienas vikaras, žemaitis nuo Varnių, ką tik išvestas, atlikinėjo savo tiesiogines pareigas ir niekur nesikišo.

Pagaliau iš ištremimo grįžo Juška. Jis buvo tikras keistuolis: nešiojo ilgą barzdą, keistą apsiaustą ir niekam, net klebonui, nenusileido.

Jis turėjo tris daiktus. Veik pačiame vidurmiesty, prie Sedos kelio, sodu apaugusį namelį. Prieš šventoriaus vartus, ten į miestelio pusę, lentinį pastatėlį, kaip vietiniai vadina — būdą, kurioje sekmadieniais pardavinėdavo prekes. Ir kokių prekių joje nebūtumei radęs: rožančių, visokiausių rūšių škaplierių, maldaknygių, merginoms karolių, vaikūnams kandiklių, seniems pypkių, net pussieksniais kandikliais ir uolinėmis galvutėmis, ūkininkams skarelių, o po suolu visokių slaptų dalykų, net ginklų. O kai jį kuri pirkėja užkalbindavo, galėjo tris dienas girti kiekvieną prekę, išpasakoti visą kiekvienos škaplierių rūšies atlaidų istoriją.

Ir trečias dalykas, kurį jis turėjo, tai mažytė žmonelė, kurios galva jo pažasties nesiekė.

Jam tik pasirodžius, pirmosios pajuto davatkėlės: paskleistuose kalendoriuose daugelis atpažino save. Vienos, kur per daug plepa, buvo spyna surakintos lūpos; kitai už apkalbinėjimą liežuvis vinimi prie stalo prikaltas. O jau aprašymas — nė viena garsiųjų neaplenkta.

Šios pirmiausia nuėjo pas kleboną skųstis. Bet ką jis: liepė surasti, kas visa tai parašė.

Buvo miestely dvi seserys Savickos, kurios labiausiai nukentėjo: visi atpažino, kad vienos lūpos surakintos, o kitos liežuvis prikaltas prie stalo. Bet kaip tas kalendorius ir per ką pasiekė papapiečius, vis negalėjo susekti.

— Antusėle, kaip sau nori, — kalbėjo viena seserų, — ne kito kieno darbas, kaip vargonininko. Tu matei, kaip jis rytmetį iš gyvnašlės Mačernienės gyvenamojo išėjo ir nustypino stačiai į bažnyčią mišių groti. Pasakei tai klebonui, o šis — žinai, vyrų tarpe — atsakė jam, o gal dar ir pabarė. Už tai kalendoriuje ir surakino spyna tau lūpas.

— Teisybę sakai, sese, — ėmė aiškinti antroji, — ar ne tu matei Mačernienę su jau po mišparų einant namo? Visiems pasakojai. Ji ir bus paprašiusi tau liežuvį vinim prikalti prie stalo.

Abi nuėjo pas kleboną ir išporino:

— Nė gėdos neturi, klebone, tokį paleistuvį vargonininku laikyti. Nepakanka jam žmonos, mergų, bet dar ir pas tą gyvnašlę Mačernienę per naktis...

— Ir į kalendorių jis parašė! — tvirtino antroji sesuo.

Vytauto derybos
su totorių Chanu
Edegejumi 1399 m.

(Iš Dr. V. Sruogienės parašytos Lietuvos istorijos, kurią leidžia Tėvynės Mylėtojų Draugija).

— Pani tego, bet kur įrodymai, kad tai jo darbas? Duokite įrodymus, tuoj išvarysiu, nors geras vargonininkas, konservatoriją baigęs.

— Aš taip sakau, kad taip yra!

— Jau tai Mačernienei nereiktų net švenčiausio duoti, paleistuvė... — įsikarščiausi Antanina aiškino klebonui.

Šioms išėjus, klebono kambarin įsmuko senbernis Aibinas, ilgametis zakristijonas.

— Klebonėli, netikėk nė vienu tų ilgliežuvių zodžiu. Jos nežino, ką kalbančios.

— Bet kalendoriuje tikrai jos surakinti srėbtuvai.

— Iškriausiai, dėl to ir siunta.

— Jos gai privirti košės.

— Nenoriu tvirtinti, bet ir bažnyčioje jos tai visa daro... rūgštį papila.

— Tau kelnių gaila, gausi mano apnešiotas.

— Dėkui, klebone. Bet jei nutversiu kurią...

— Gerai, gerai, pani tego, bet jos pirmiau tau... A, tiesa, patyrinėk vargonininką, gal ir jis.

* * *

Anicetas Bubelis dviguba energija kalė geležį: iki atlaidų turėjo baigti kaimynui apkaustyti norimą pastatyti koplytėlę. Kai virš kryžiaus nukalė angelą su trimitu, kuris turėjo sukinėtis pagal vėjo kryptį, patsai nustebo jo panašumu į Uogytę. Tas dar labiau jame sustiprino norą susitikti su ja, pasikalbėti su ja, o gal ir pasipiršti.

Sekmadieniais veik nebeeidavo į Kalvariją. Klebono pabartas, atsisakė rašinėti merginoms nuodėmių sąrašus, o kitais tos nepasitikėjo. Ir taip į pavasario pabaigą sekmadienius praleisdavo vaikščiodamas Varduvos pakrančių pievomis.

Sykį ten bežirgiodamas, — galėjo būti patsai sumos laikas, — pamatė atskubant vaikiną. Greit atpažino, kad tai Petras Lymantas. Nustebo, kad šis, užuot prie altoriaus klebonui padėjęs, dabar neįprastais žingsniais matavo pievas, net be sutanos.

— Sveikas gyvas, — jau iš tolo pasveikino ateinantį. — Kur taip skubi?

— Pas tave! — neatgaudamas kvapo sušvėbeldžiavo. — Velnias tave ir išnešė iš namų.

— Ką girdžiu! — sušuko juokdamasis Anicetas. — Tur būt, apsirikai, norėjai pa-

sakyti — Dievas.

— Nesijuok: reikalas rimtas. Šįryt einu į bažnyčią, o vargonininkas ir moja pro langą. Užėjau. Jis ir klausia mane: "Ar Bubelio bičiulis esi?" — "Geras pažįstamas", atšakiau. "Jei nori jiems gero, skubiai pranešk Anicetui: jei ką turi lietuviška, tegu greit slepia ir patsai ausis skliauto!"

— Daugiau nieko nesakė, ir aš išėjau. Tavęs neradau namie. Samdinė pasakė, kad būsi išėjęs maudytis. Todėl ir pasukau į paupius.

Tolumoje, nuo Kalvarijos, pasirodė ateinanti moteriškė.

— Jei ne Rėpšaitė eina, esu tikras melagis, — pasakė Anicetas. — Palaukiva, gal, taip pat pas mane.

— Ne, aš bėgu namo, apsimesiu susirgęs: nenoriu, kad dabar mane su tavim pamatytų. Žinai, klius nuo tėvo ir klebono, kad nebuvau bažnyčioje... O tu pasisau-gok!

— Būk ramus, kaip už rago laikomas švento Vincento gyvuliukas: pas mane nieko neras. Bet dėkui už perspėjimą.

— O jei kas išdavė, kad rašinėjai laiškus, nuodėmes?

— Moterėlės neišduos: prigrasindavau mirtina nuodėme.

— Tos ne, bet galėjo kitos, galėjo klebonas. Jis vakar po mišparų taip keistai kalbėjo. Tuoj kilo įtarimas. Na, sudiev, laikykis!

Klierikas dingio krūmų fake. Vaikinas liko vienas ir stebėjo ateinančiąją. Iš eisenos atpažino, kad tai Barbora, ir pasiskubino priešais.

— Ar Kalvarijoje nė pamaldų sekmadieniais nebelaikė, kad sumos metu čia davatkas matau, — pasijuokė sveikindamasis.

— Pamaldos jau kelinta diena eina, tik piktoji dvasia lanko jas.

— Tikrai? Kas nutiko?

— Dar nežinau, bet miestely kažkas darosi. Vakara užėjo Dabravalskis, tas Skambalinis, ir liepė saugotis klebono. Pamačiau, atlaidams, ir duodu trirublę. Žinai, reikia šunį lakinti... Bet neėmė. Sako: "Ne dėl stiklo atėjau, bet gaila savo kalbos". Vakara atėjo Valužis ir sako: "Saugokis klebono ir Armalio: jiedu kažką ruo-

(Tęsa 2-me psl.)

Ištrauka iš romano

(Aukelta iš 1-mo psl.)

šia". Norėjau pavaišinti degtine, o šis man: "Po atleidų, jei viskas išeis laimingai", ir išėjo. Juškai, kai tik parvyko, kiekvieną naktį į sekmadienį mėšlu apipila būdą. Tai irgi šį tą reiškia. Šis įsiutęs ir negali net knygų platinti, pilnas tenka berniukams ir špitolninkams. Tai baisiai siutina jį. Tas būdos tepliojimas vertas dėmesio. Įtaria Mačernienę su vargonininku, kad jie keršija.

— Už ką?

— Plepa, kad jie mylisi, tai už tą plepėjimą.

— Neteisybė! Juškos tiek laiko nebuvo, o vargonininkas dar šandie mane įspėjo saugotis.

— O, Jėzau, be reikalo būsiu apkalbėjusi nekaltus žmones!

— Nebūk ir tu davatka! Kam tie skrupulai? Ar čia tau malonu įtarinėti? Ne. Tai kas kita. Čia iš reikalo išsiaiškinti. Be to, mes tik tarp savęs pakalbėjome, tai ir viskas.

— O ko atėjau, tai ir užmiršau pasakyti. Šandie atbėgo Juškienė ir liepė slėpti viską ir iki atleidų nieko lietuviška neparoduoti. Kas tik klaustų, vis, sakė, padejuoti, kad nebeturime. Sakė, šandie vėl bus žandarai, kaip per Velykas.

— Tiesa, išeidama dar pridėjo — Savickos kalba, kad Mačernienė tą visą triliulį daranti, kad ją reikia užmušti.

— Ką ji gali daryti, kad jai poros balių truksta galvoje?

— Sako, su vargonininku... vilioja nuo pačios.

— Galimas dalykas, bet tik atvirkščiai: vargonininko žmona sena, šis ir grambsi pramogų. Aš ir pas Nacaites sykį radau bešilinksminant. Tai dabar ir sakyk, kad su jomis gyvena.

— O kaip su knygomis, daug dar turi? Aš nebeturiu.

— Rusiškas išsivežė Derkintis, o lietuviškas paliko. Bet tiek daug, net pinigų neturėjau sumokėti. Juška paskolino. Sako: "Dalysimės pelnu".

— Matai, Valuzis ne parsidavėlis.

— Tegus jam ir toliau Dievas duoda šventosios Dvasios! Kad tik Juška neprivirtų košės... Žmona sakė, kad esąs labai įsiutęs. O jį žina: net žandara primušo.

— Man daug kas nepatinka. Juška — vyras, bet jį gali kiti kur nors įvelti. Mačernienės nenoriu įtarti, gal ji tik kitų įrankis. Kažkas dirba jų užnugarį. Sakyk, ką tos Savickos? Rodosi, iš Sedos, iš tremtos?

— Net paties klebono už liežuvavimą! Bet jos geriausios Juškos draugės: rytas vakaras vis pas Juškus.

— Dažnai draugų, ypač moterų, labiausiai reikia bijotis. Ar jos žino ką nors apie knygas?

— Kad Juška pardavinėja, jos tikrai nusiituokia.

— O apie mus?

— Nemanau, kad žino.

— Tai gerai, nes susipešusios gali įskųsti žandarams.

— Katalikės, nedarys šitaip.

— Sakai, kad klebonas iš Sedos išvijo.

— Išvežti joms pasamdė net baltą arklį, kuriuo žydai mirusius veža į kapines.

— Matyti, net klebonui priešinosi. Ką jau bekalbėti apie jų katalikiškumą!

— Teisybę sakai, kokių tik svieto perėjūnių mūsų miestely nėra! Po atleidų, teisingai sako Emilija, blūsų, šunų ir visokių valkatų visad lieka.

— Atmink, kad toš, kurios save atpažino kalendorių, raitysis, bet keršys.

— Abi Savickas ir atpažino!

— Teisybė?

— Kaip manė čia Dievas laiko!

— Tad saugokimės jų labiausiai.

— Šitaip Emilija Pacaitė sakė.

— Jei taip, aš būsiu teisingai galvojęs.

— Ji įspėjo mudvį, kad klebonas siun-

ta, bet netikėjo.

Anicetas nutylėjo, kad buvęs pas ją.

— Aš bijau, kad Juška neužmuštų tos vargšės pusprotės Mačernienės, jei kas įrodys, kad ji tepa būdą. Gaila būtų jos dukrelės: tokia graži mergaitė.

— Ir pati dar tinka žvirbliams baidyti, — pridūrė Barbora.

— Ji, kaip ir visos jūs, tik apie vikaro padelkas sukasi.

— Jis per daug rimtas, tik išjuokti davatkas moka.

— O prie mūsų veiklos nesideda.

— Bijoti klebono: prarytų be krienų, net penktadienį.

— Teisybę sakai.

— Užsiplepėjau. Taigi turiu bėgti: išsprukau per sumos laiką, kai visi bažnyčioje. Petrė sako: "Bėk: tu greitesnė, kad tik mūsų vaiko neužkluptų netikėtai — įspėk!"

— Dėkui judviem.

— Nelandžiok prie Juškos. Jei ką norėsi pasakyti jam — pranešk Emilijai, ji kaimynė, nepastebėta perduos.

Ir ji pasileido žirgėioti taku atgal.

Vaikinas iš pievų pasuko į laukus. Eidamas namo, jis galvojo apie padėtį. Lietuvišką knygą persekiojo ne tik maskoliai, bet ir saviškiai. O čia dar klebonas su besipešančiomis davatkomis, kurios negalėjo pasidalyti, tik jis nežinojo, katruo — vikaru ar vargonininku. Pagaliau tai labai jaudino jį. Svarbiausia, kad sekmadienį, per atlaidus, susitiktų Uogytė.

Parėjęs namo, rado belaukiantį siuvėją Viktoriną Norkų, kuris gabeno iš Prūsų knygas. Aukštąs šandie čia, ryt kitur. Todėl rusų policija negalėjo sugauti jo.

— Iš kur sveikas, ar jau iš atleidų? — sveikindamasis paklausė Anicetas.

— Ar pasakys vėjas, iš kur? O atlaidai man kasdie. Jei aš juos visus pasiimčiau, pečiai nekeltų. Ejau poteriaudamas ir užsukau pas tave maldaknygių, gal turi su Kalvarijos davatkų paveikslukais?

— Iš kur žinai, kad tokių yra?

— Kokioje pasaulio vietoje beišspausdintų, dar dažai nenudžiūvo, o aš jau žinau. Juk vėjo paukštis, kuris niekur neturi lizdo.

— Ar nepričiups kokio mėlynakė?

— Kol pasiūsiu jai sijoną, gal, o paskui — sudie!

— Pas kitą?

— Negi kvailas būčiau lįsti į kalėjimą? Suprantama, pas kitą, jei atsiras vėl tokia meili. Ir taip visą amželį. Tai sakyk, ar turi, ko prašiau?

— Ne.

— Kad tave kur nuo galvos šunes imtų graužiti! Kaip aš pasirodysiu: žadėjau atnešti?

— Jei mergaitėms, gal ir atrasiu.

— Ar manai, kad Kalvarijos davatkomis? Žinoma, kaimo gražuolėms, išsirpusioms, kaip pas jus buvusi Uogytė.

Anicetas pasijuto karštu vandeniu pilamas. Svečias irgi surimtėjo.

— Tiesa, — tęsė toliau, — ta jūsų buvusi Uogytė tikrai drąsi mergaitė.

— Kur ji dabar?

— Nori žinoti? — erzino svečias. — Bet ir verta. Nugį, užsispyrė pas Jurgį, kad vyksianti į Prūsus net su vežimu. Kiek be atkalbinėjome, o ji vis savo: "Noriu uždirbti, daug pinigų uždirbti!" Atkalbinėjome visaip, gąsdinome, kad pavojinga, gali nušauti, o ji savo: "Tik elementorius vešiu". Aiškinome, kad ir už juos taip pat baudžia, kaip ir už atsišaukimus, o ji savo: "Aš parodysiu, kad ir neturtinga mergaitė turi užtektinai drąsos". Sakome, kad reikia pinigų, o ji tškė penkis šimtus rublių ant stalo. Iš kur ij gavo — kas ją žino.

— Aš numanau.

— O gal tu davei?

— To dar betruko! Tiek ir neturiu. Kas toliau?

— **NAUJIENOS — CHICAGO 8, ILLINOIS**
1955 M. BALANDŽIO 16 D., ŠEŠTADIENIS

— Ji sako: "Žūsiu, arba elementorių pargabensiu Emilijai!"

— Iš jos ir bus gavusi pinigų.

— Galimas dalykas.

— Išvažiavo?

— Išvažiavo, tik sykiu ir ja ir Kostas Baltrimas. Žinai tą mano draugą siuvėją, kurio taip pat žandarai negali pagauti?

— Kada grįš?

— Sunku pasakyti. Per Gargždus išvyko; ten dabar Kostas siuvo. Kaip pasiseks. Jei nepaklius, Kalvarijos atleidams bus pyrago. Galėsime ne tik kirsti saldinius, bet saujomis išgroti merginoms.

— Bet kas ten darosi miestely? Pavojinga bus parodyti knygą.

— Patys niekai. Tik mažiau bijokimės.

— Ims davatkos šnipinėti.

— Ir tegu. Jūs, kalvariškiai, būsite, kaip nekalti avinėliai. Atsivešime savus, nepažįstamus platintojus. Tik turėkit naujas slėptuves. Tai ir viskas, ko iš jūsų reikalaujame.

— Klebonas taip pat prieš mus.

— Gerai, kad įspėjai. Bent su atsišaukiamais būsime atsargūs. Žinai ką, tik ša! Jo neerzinsime iki iškilmingos procesijos, kad nesulaikytų, nesustabdytų jos. O jos metu pamatysime. Paskui — tegu papučia... Dėl to aš įspėsiu Rapolę Pocių ir Sermėgių: jie viską tvarkys.

— Sako, bus daug policijos.

— Kaip niekad. Mes žinome. Atvyks net pasieniniai. Gargžduose sužinojau iš gražuolės, pasienio viršininko tarnaitės. Graži kelmūkštis! Ji žada irgi atvykti į atlaidus, suprantai?

— Tegu.

— Tik parūpink slėptuvę, ir būtinai pačiame miestely, naujoje vietoje. O dabar duok kalendorių, ir aš einu.

— Kiek nori?

— Porą dešimčių.

— Penki teliks. Žinai Mikos kalno didžiąją liepą?

— Kur nežinosiu! Tą su gandrine?

— Taip. Šiomet gandras išperėjo kalendorius. Penkis palik.

— Paimsiu visus.

Sumokėjo pinigus ir išėjo.

Anicetas dar labiau ėmė nerimti dėl Uogytės. Pirmą galvojo, kad, per sieną einant, gali nušauti, paskiau — pakely sužeisti arba gali grįžti į patį davatkų klegesį su elementoriais ir, tiek vargo pakėiusi, patekti vietoje į žandarų žabangas.

Norėjo vaikas eiti pasitikti, bet nežinojo, nei kuriuo keliu grįš, nei kada.

Dabar jis būtų ne tik visus maskolius, carą, bet ir visus davatkas ant vienos ažuolo šakos pakoręs, kad tik pašalintų nuo Uogytės kelio pavojų.

Norėdamas šį tą daugiau išpešti iš Emilijos, griebėsi parsineštą laikrodį taisyti, kad turėtų progos vėl pas ją užteiti. Su tokiu užsidegimu ir rūpestingumu jis ėmė taisyti laikrodį, lyg jo gyvybė nuo to būtų priklausiusi. Išardė, kiekvieną ratuką, getelį ko stropiausiai nuvalė, ištepė ir vėl sustatė į savo vietas. Nieko nebuvo sugadinta, tik pridulkėjęs. Pakabino ant sienos ir po kelis sykius per dieną fikrino, ar teisingai eina. Daug sykių tvarkė spyruoklę, o šeštadienio pavakariu įžengė su juo pas Emiliją.

Ši apsidžiaugė, norėjo sumokėti, bet jaunikaitis atsisakė priimti atlyginimą. Jis šandie čia jautėsi daug laisviau, bet kai norėjo paklausti apie Uogytę, vėl buvo toksai pat kuklus, kaip aną dieną. Tik kai jiedu grįžo į didįjį kambarį, jis pasakė:

— Aš žinau, kur išvyko Uogytė.

— Tai ir gerai, — atsakė ši rimtai. — Jėga brautis į kitų paslaptis nedaro garbės.

Jis pasijuto nevietaje prisipažinęs. Dar labiau nusigando, susigėdo; juto, kaip veidai ėmė rausti, kaifo.

— Knygos ar mergaitė domina? — netikėtai išgirdo klausimą.

(Tąsa 3-čiame psl.)

LIETUVIŠKOJI 'MARSELJETĖ'

VINCAS MACIŪNAS

Antanas Baranauskas daugiausia žinomas kaip "Anykščių šilelio" autorius. Seniau betgi beveik populiarsnis mūsų žmonėse buvo kitas jo kūrinys, būtent, "Kelionė Petaburkui", arba "Gromata iš Petaburko", kurios nevienas posmas ir dabar dar pagauna skaitytoją.

"Kelionė Petaburkui" — tai savotiška lyrinė poemėlė apie Baranausko kelionę, gausiai perpinta įvairiomis refleksijomis ir nuotaikomis, kilusiomis kelionės metu. Dar labiau, kaip tas viršinis ryšys, tą 14 atskirų eilėraščių kūrinėlį vienumon jungia turinio giminingumas. Yra du pagrindiniai motyvai, apie kuriuos sukasi tos dienos — tai Lietuva ir katalikų bažnyčia. Dėl jų autorius sielojasi ir niršta, jomis jis džiaugiasi. Ypač pirmoji tema išpopuliarino "Kelionę". Su refleksijomis apie Lietuvą čia susijusi visa skalė jausmų: didelė savo tėviškės meilė, nuoširdus liūdesys paliekant tėvynę, gilus skausmas dėl Lietuvos vargo, nepaprastas įtūžimas ant priešorus už daromas Lietuvai skriaudas, kietas užsispyrimas nepasiduoti jam, tvirtas tikėjimas pergale, grožėjimasis Lietuvos senovės didybe.

Praejo daug metų. Visa eilė svarbių įvykių Lietuvos padangėje pamažu išdildė Baranausko vardą. Buvo pradedamas užmiršti jau ir Maironis, paliktas tik mokykloms ar oficialioms patriotinėms iškilmėms, per kurias trafaretiškai būdavo cituojamas vienas ar kitas jo eilėraštis. Betgi dainiai, kurie savo kūryboje buvo pagavę kovojančios tautos dvasią, kad ir primiršti kurį laiką, vėl iškyla lemiamomis tautos gyvenimo valandomis. Maironis vėl atgijo. Ir Baranausko nevienas posmas, kad ir po tiek daug metų, vėl aktualiai suskambėjo. Nevienas tremiamasis galėjo liūdnei su Baranausku užniūniuoti: "Kažin, ar grįšiu — gal ten supūsiu žieminių Gudų pusėj". Nevienas nejučiomis gniaužė kumštį ir pro sukąstas lūpas išspaudė ryžtingąjį Baranausko žodį — "kad tu, gude, nesulauktum".

Baranauskas, nors pats ir buvo nusistatęs prieš naująją aušrininkų kartą ir jos siekimus, davė atgimstančiai Lietuvai kovos dainą, kurią temperamentingasis Vaižgantas pavadino Lietuvos marseljete. Tai

Baranausko "N u, L i e t u v a, n u, D a u g u v a".

Atsisveikindamas su Lietuva, poetas tame eilėraštyje iš pradžių su epiniu ramumu, bet ir su tam tikra pasididžiavimo gaida primena keliais bruožais mūsų praeities galybę:

Plati, tyki, lyg senobėj
Skardi šalis mūsų:
Po šiuos plotus viešpatavo
Ant giminės rusų.

Bet, deja, laikai mainosi — kitą kartą Lietuvos valdytasis rusas pavergia Lietuvą:

Šiandien rusai po maskoliais
Maskoliškai rėdos,
Lietuvos gi tikrus vaikus
Didžios spaudžia bėdos.

Visų pirma knieti autoriui toji kultūrinė jo tėvynės priespauda, kurios ryškų ir tokį teisingą vaizdą susintetina keliais paprastais žodžiais:

Anei rašto, anei druko
Mums turėt neduoda,
Tegul, sako, bus Lietuva
Ir tamsi, ir juoda.

Tačiau tuo bejėgišku skundu autorius nesitenkina; jo pyktis kaupiasi, ir štai jo daina prasiveržia nepaprastu įnirtumu ant spaudėjo, tikrai kovotojišku ryžtingumu nenusilenkti jam, drąsiu tyčiojimos iš visagalio priešo, primenant, kad jis pirmiau pats žus, negu tą užsispyrimą sulaužys. Stilius nepuošnus, nėra įmantrios retorikos, dailinančios išsireiškimo formą, tačiau vėsinančios jausmą. Žodžiai paprasti, tačiau kieti kaip geležis ir smigte sminga širdin:

Ne taip, kaip tu nori,
Bus kaip Dievas duos,
Ne tavo priesakai nedori.

Silpna trumpa tavo valdžia
Dievo provą laužai,
Mygi spaudi mūsų šalį,
Mūsų žmones gniaužai.
Trupės tavo peiliai,

Kad tu, gude, nesulauktum —
Nori savo valdžios peiliu
Mums širdis supjaustyti,
Nori savo ledu šaltu
Krutines apkaustyti.

Neįveiksi, sūnau šiaurės,
Mūsų širdys tvirtos...
Neįveiksi — mums ant širdies
Sutūps ledai ant krutinės,
Tu pats teksti eilei.

Apkraud mokėsim didžiausiom
Dvasia nenuopulsa,
Nors Cibirijon nubruk mum',
Ir te neprapulsa.

Kitokia buvo kito ano meto didžiojo lietuvių tautos kovotojo, vysk. M. Valančiaus, taktika. Jo kova neturi tokio įnirtimo, betgi yra sąmoninga, planinga. Po nesėkmingo 1863 m. sukilimo maskoliams Lietuvoje siautėjant, Valančius slaptai išleido Prūsijoje eilę lietuviškų politinių brošiūrų, kuriose stengėsi suniekinti rusus ir atskleisti jų tikruosius tikslus Lietuvoje, o taip pat nurodinėjo priemones, kaip kovoti su jais: neleisti vaikų į rusiškas valdžios mokyklas, patiems nesimokyti ir nekalbėti rusiškai, rusų raidėmis spausdinti lietuviškas knygas mesti ugnin, vengti maskolių draugystės ir t.t. O Baranauskas nenurodinėja kokių konkrečių kovos priemonių. Jis neapsvarsto jų šaltai, kaip koks strategas, bet visas įnirtusius žodžius. Valančius moko, kaip kovoti su maskoliais, Baranauskas — tik šaukia kovon. Panaši fanatiška, atkakli ir bekompromisinė yra Vaduvų krašto aukštaičių Vaižganto "Pragiedruliuose" tautinė kova, išaugusi iš jų gaivališko prisirišimo prie savo gimtosios žemės. Vienas betgi dalykas riša Valančių ir Baranauską: jiems abiem toje kovoje visų pirma rūpi ne tautinis laimėjimas, bet savojo katalikų tikėjimo išlaikymas:

Ir visur nepamesma mes
Vieros šventos Rymo,
Ir visur su mum bus Dievas,
Tėvas sutvėrimo.

Iškėlęs kovą religinę plotmėn, poetas didingais apokaliptiškų vizijų posmais įsitikinusiai pranašauja prieš žlugimą:

Pasibaigs giminių adyna,
Sutrupės pasaulė.
Svieto šviesa bus aptemus,
Ė tamsa, kaip saulė.

Nupuls kalnai, ė slėneliai
Išsikels aukštybėn;
Visos galybės eis dulkėn,
Silpnumas galybėn.

Drebėk ir tu, sūnau šiaurės,
Krūvon susitraukęs,
Pats krisdamas pražuviman,
Mūsų neįtrauksi.

Tokie posmai buvo tikras paguodos šaltinis kovotojui, kuris, kovodamas su galin-gu priešū, bent artimoje ateityje negalėjo tikėtis laimėjimo. Tiesa, Baranauskui rusas turi žūti dėl to, kad jis klaidingo tikėjimo, kad "mes aldijoj Petro plaukiam, tu grekonų geldoj" (t. y. stačiatikių). Tačiau "Aušros" ir vėlesnės gadynės veikėjai įdėjo į tuos posmus kitą turinį, kuris jiems labiau rūpėjo, būtent, Baranausko dainoje jie matė šaukimą tautinę kovon ir jos laimėjimo pranašavimą. Tai ir buvo šios dainos populiarumo priežastis. Anot J. Tumo-Vaižganto, Baranauskas "pats nesižinojo, kiek dvasios stiprybės bus lietuviams įpylęs ta viena savo giesmė" (cit. iš "Pragiedrulių").

Toliau tame eilėraštyje poeto pyktis ir įtūžimas pasikeičia giliu skausmu, kylančiu iš jautraus įsiklausymo į tautos skun-

dą dėl svetimųjų uždėto jungo. Liaudies dainoms būdingos paralelinės stiliaus priemonės, gretinančios žmonių išgyvenimus su atitinkamais gamtos įvykiais, teikia šiems tolesniems posmams pačios liaudies skundo atspalvį. Paprastučiai žodžiai čia reiškiamąjį jausmą daro tokį švelnų ir intymų. Tai viena iš lyriškiausių vietų visoje Baranausko kūryboje. Ir apskritai mūsų literatūroje nedaug terasime posmų, taip puikiai išliejančių prispaustos tautos sielvartą:

Ne taip skamba akmenėliai
Patkavom daužyti,
Kaip vaitoja mūsų broliai
Šiaurėn nuvaryti.

Ne taip staugia platus plentas,
Gniaužtas dilizonais,
Kaip vaitoja mūsų žemė
Po svetimais ponais.

Ne taip puola drėgnas rūkas,
Kai dienele švinta,
Kaip gausingai mūsų brolių
Ašarėlės krinta.

Dažnas šios dainos posmas turėjo tiesiog krėste sukrėsti draudimo gadynės veikėją. Tikras paradoksas: "Aušros" piktas priešas Baranauskas savo prieš porą dešimtmečių rašyta daina geriau atitiko draudimo gadynės kovos dvasią už pačių aušrininkų poeziją, kurioje tiek daug buvo platoniško gėrėjimos Lietuvos senove, dažnai gana naivaus lietuvių kalbos išgarbinimo ir t.t. Štai pvz. aušrininkas kun. S. Gimžauskas, laimingai išsikusęs iš rusų žandarų, ieškojusių lietuviškų raštų platintojo, kitų kunigų perspėtas mesti lietuviškas knygas ir nepūsti prieš vėją, savo pasiryžimą ne kuriais kitais, o tik Baranausko žodžiais išreikšė, užtraukdamas "kad tu, gude, nesulauktum" (Spaudos laisvės ir Amerikos lietuvių organizuotės sukaktuvės. 2. laid., 1929, p. 192).

Tikras tos Baranausko dainos entuziastas buvo Juozas Tumas-Vaižgantas. "Pragiedruliuose" jis nuolat primena tos jo vadinamosios "marseljetės" reikšmę draudiamojo meto veikėjams. Ji nuolat ir dainuojama ryžtingaisiais momentais. Žandarams išvežant daktarą Gintautą, jaunimas užtraukia — "kad tu, gude, nesulauktum", ir niekas nedrįsta jų malšinti. "Ilgai girdėjosi iš gatvės giesmė. Girdėjo ją vietos maskoliai valdininkai, policistai, žandarai. Tik niekas šį kartą nedrįso, krutinę išpūtes, išėiti gatvėn ir riktelėti, kaip paprastai darydavo: — Skirstykites, kalės vaikai! Ko čia grūdatės krūvoj, kaip mašalai? — Jautės pertempę kantrybės stygą; bereikia tik paliesti, ir ji trūks, pridarydama skaudžių jeibių. Ir apsimitė negirdi tos lietuvių spaudos draudimo 'baronetės', sulig 'marseljetės' pavadinant Baranausko giesmę".

"Pragiedrulių" dvarininkas Sviestavičius pajuto, kad toji daina — tai — "pirmieji dundėjimai atūžiančios revoliucijos griausmų, audros, turėsiančios nugriauti

(Tąsa 4-am psl.)

Ištrauka iš romano

(Atkelta iš 2-ro psl.)

— Daugiausia mergaitė, — patsai nepasijuto, kaip jam šie žodžiai išsprūdo.

— Tegul Dievas jus laimina! — pasakė ji ir išleido vaikina pro duris.

Šis pasijuto lyg išpertas. Ėjo gatve šventoriaus vartų link, be jokio tikslo pasuko pašventoriu. Jau visai brėško prieblanda; supo žemę, kaip ir jo sielą. Suko Juškos būdos link, kur buvo antrieji šventoriaus vartai. Šventoriuje vaikščiojo vikaras, gal kalbėjo atmintinai poterius, gal tik šiaip pasivaikščioti buvo išėjęs. Anicetas nepastebėjo jo. Jis ėjo mąstydamas. Jei kas būtų paklausęs, ką jis mąsto, tikrai nebūtų sugebėjęs tiksliai atsakyti.

Kai jau buvo netoli vartų, lyg kas šmėkstelėjo per keletą žingsnių nuo Juškos būdos. Išgirdo net lyg vandens šliūkstelėjimą ir sustojo. Iš šventoriaus artėjo vikaras.

Lietuviškoji Marseljetė

(Tęsa iš 3-čio psl.)

visus kankintojus su visais jų pabūklais: pjaunanciais peiliais ir šaldanciais ledais". Ne be reikalo ir rusas tardytojas, dainą išgirdęs, stebėjosi: "Vyrai, tai maištas! Tokiuo jausmų dykai nedainuojama".

Suprantama, kad ta lietuvių visuomenėje paplitusioji daina rusų administracijai turėjo itin nepatikti. L. Didžiulienė savo atsiminimuose štai ką pasakoja: "Atvažiuoja tas pats pristavas Ciolkevičius su visa gauja policistų krėst... Nelaimėi, nuvažiavę Zabelynių ulyčion Juozo Mickūnaičio krėstų (jis buvo irgi mūsų mokinys), ten rado Baranausko "Gromatą iš Petrapilės". Ją nutvėręs, pristavas tuoj už ančio ir pro duris, nieko daugiau nebeieškodamas. Čia buvo geras kėsnis, nes jau treji metai, kaip tos poemos ieškojo. Apsigando Juozas, ė dar labiau St. Didžiulis. Rytojaus dieną nuvažiavęs Anykščių, dideliu vargu atpirkio rankraštį už tris šimtus rublių" (L. Didžiulienė-Žmona, Ką aš beatmenu, 1926, p. 165-166).

* * *

Baranauskas Petrapilio dvasinien akademijon važiavo 1858 m. rudenį. Tada jis bus parašęs ir savo "Kelionę Petaburkan". Vis dėlto, daina "Nu, Lietuva, nu, Dauguva" taip gerai atitiko draudimo gadynės padėtį ir dvasią, jog jos parašymo data gali kelti tam tikrų abejojimų. Ypač dėl jos garsiojo posmo — "anei rašto, anei druko", kuris sunku būtų sieti su neleidimu Akeičiui ar Ivinskiui leisti lietuvišką laikraštį (plg. M. Biržiška, Dėliai L. Ivinskio "Aitvaro" — Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos, I, 1931, p. 345). J. Tumas tuo klausimu rašė: "Šita daina visados ir visiems darė išpūdį parašytos po 1863-64 m. nepavykusios revoliucijos ir prasidėjusios tikrai baisios reakcijos — suvaržymo Katalikų Bažnyčios, uždraudimo lietuviams spaudos, daugybės ištrėmimų, kontribucijos uždėjimo ir t.t." (J. Tumas, Antanas Baranauskas, 1924, p. 49). Kad šita Baranausko daina buvo laikoma geru posukiliminės gadynės persekiojimo pavaizdavimu, rodo štai ir vienas draudimo meto leidinys. "Visų metų šventųjų gyvenimų" penktojoje dalyje, išspausdintoje 1892 m. su kontrafakcine 1859 metų data, prie šv. Rožės Viterbietės gyvenimo cituojami 15 Baranausko dainos posmų (4-9 ir 14-22) kaip iliustracija pasakojimui apie maskolų persekiojamos Lietuvos vargus: "... katalikizma Bažnicia ir tejp smarkiej sloginama ir warginama par atskahunus maskolus, kajp niekur kitur nerasi. Nes kur už menką dajgtą sztriopawoja kunigus, kajp pas mus Lietuwoje? Kur niekuom nekaltus kunigus gruda į klosztorius arba isztremia į tolimiausius sziaures plotus, kajp pas mus Lietuwoje? Kur plėszia žandarai isz rankų į bažniczią einant maldakniges su didziū wargu igitas!" (p. 44)

Sakoma, kad sukilimo žinios išpūdžio pagautas Baranauskas, tuo metu Munchene studijavęs, buvo griebęs plunksnos. Jo moksladraugis, vėlesnysis vyskupas F. A. Symonas mini, kad Baranauskas rašęs lietuviškai kažkokį atsišaukimą, bet nebepasuntęs spaudon, nes savo raštus sudegines, nuodėmklausio įsakytas (Draugija, 1812, Nr. 61, p. 5). Vis dėlto yra išlikę keli, galimas dalykas, Baranausko patriotiniai sukiliminiai eilėraščiai (išsp. Vac. Biržiškos "Tautoje ir žodyje", VII kn., p. 345-352). Parašė Baranauskas 1863 m. ir savo graudingąjį "Neramumą".

Šiaip ar taip, neturime kokių konkrečių duomenų spręsti, kad "Nu, Lietuva, nu, Dauguva" būtų buvusi parašyta vėliau, negu visa "Kelionė Petaburkan", su kuria anoji daina gražiai sutampa šviežiais kelionės prisiminimais. Baranauskas bus čia įsiklausęs ir pagavęs tą antirusišką nuotaiką Lietuvoje, kuri, vis stiprėdama po 1831 m. sukilimo, pasifreiskė nauju 1863 m. maištu.

Kad ir labai išpopuliarėjusi ir gausiais

A. S. PUŠKINAS

EUGENIJUS ONEGINAS

Eiliuotas romanas

Vertė STEPAS VAZBYS

Vinco Krėvės-Mickevičiaus
Sotiesiam Prisiminimui

KETVIRTOJI DALIS

(Tęsinys)

XLI

Praradusi sutikti viltį,
Nuo suolo Tanė ima kilti
Ir atsidūsdama dar kartą
Žingsniuoja, tarsi kas ją kartų.
Staiga priėjus taką lygų
Oneginas prieš ją išdygo.
Rūstus šešelis tarsi, jis.
Šiurpiai nušutino ugnis.
Pajutus žvilgsnį jo išdidų,
Užlieja gėda Tanės vidų.
Koks buvo jų dialogas,
Papasakoti bus dar progos.
Nūn masinančiai miškas dunkso,
Atostogauti leisiu plunksną.

1824. Odessa. Michailovskoje.

*La morale est dans la nature
des choses. Necker.
Dora glūdi dalykų esmėje.
Nekeris.*

I, II, III, IV, V, VI, VII

Kai moterį mažiau mes mylim,
Jai daromės didesniu vylium
Ir žudom ją tvirtai pačiupe
Tinklais, lyg žuvį riebią upėj.
Jau kitados paleistuvystė,
Deja, linkme tik tąja vystės —
Širdies turtus eikvot mažiausiai
Ir erzint, kaitint mylimiausiai.
Bezdzionių kvailas šis žaidimas
Beliko vien atsiminimuos.
Lovlasų garsas plačiašakis
Išnyko, kaip ir žavios akys.
Nėra nūn užkulnių raudonų
Ir skiauterių-perukų ponų.

VIII

Negi nestūmsi į apatiją,
Dažnai kartojant vis tą patį.
Juk nusibos ir melas sėti
Ar išdidžiai įtikinėti,

nuorašais beplintanti, Baranausko "Kelionė Petaburkan" vos po trisdešimt metų spaudą teišvydo. Ir tai tolimoje Amerikoje: "Vienybė Lietuvininkų", 1887 m. išspausdinusi Baranausko "Sudieu, Lietuva", 1889 m, Nr. 48-52 išspausdino ir visą "Gromatą iš Petrapilės". 1892 m. "Nu, Lietuva, nu, Dauguva" buvo išspausdinta šalia kitų Baranausko eilėraščių knygutėje "Tėvyniškos giesmės išduotos per K. Žalvarį". Tais pačiais metais ją išidėjo "Žemaičių ir Lietuvos apžvalga" (Nr. 12) ir keliolika jos posmų, kaip jau minėta, paitavo "Visų metų šventųjų gyvenimai". 1904 m. išspausdintoje knygutėje "Pasiskaityk, skriaudžiamas lietuvi" buvo idėti tos dainos trys posmai (4-6). 1912 m. išleistuose Baranausko raštuose "Nu, Lietuva, nu, Dauguva" išspausdinta be cenzūros išbrauktų antirusiškų posmų (Kad tu, gude, nesulauktum, ir kt.). Vėliau toji daina buvo nekartą spausdinta ir tebespausdinama — ištiesai ar dalimi — įvairiuose vadovėliuose, chrestomatijose ir kitokuose leidiniuose.

Ši straipsnį jau buvo išidėjęs "Literatūros metraštis su kalendorium 1942 metams". Deja, vokiečių okupacinė valdžia neleido jau išspausdinto metraščio platinti. Perspausdinant straipsnį, viena kita smulkmena buvo pataisyta.

4 — NAUJIENOS — CHICAGO 8, ILLINOIS
1955 M. BALANDŽIO 16 D., ŠEŠTADIENIS

Kas jau įtikintas seniai.
Ar nepabos, dievaž, tikrai
Klaudytis priekaištų šaipingai
Ar griauti prietarus aistringai,
Kokių, berods, ir būt' negali
Pas trylikmetę šiaip mergele.
Ar neapkartins jus savaime
Maldavimai, išpūsta baimė,
Laiškuos' sieksniniuos' nuleipimai,
Apgaulė, priesaikos, žliumbimai,
Mamyčių ir tetų kontrolė
Ir būti vyro draugo rolėj.

IX

Onegino toks buvo credo.
Deja, prisipažinti gėda —
Audringai leido jis jaunystę.
Žinia, galėjo kiek nuvysti.
Vienu ūmiai štai sužavėtas,
Dėl kito vėlek nusivylęs
Jausmams uždėdavęs tuoj veto.
Bet tardavęsis vėlek mylis
Sukildavęs, kaip stepių vėjas
Glėby pudruotos Dulcinėjos.
Ir tam, kad skęsti ilgesy
Tyloj ar baliaus klegesy.
Nerūpestingoj aplinkoj
Aštuoni metai dingo tuoj.

X

Jis meilės vis rečiau pagautas
Nepuldavęs ieškoti draugės.
Plaukų neraudavęs apgautas,
Atstumtas pasilsėsias džiaugės.
Be karštligės į žygį ruošės
Ir nesikeikdavęs pralošęs.
Vienodai rožes ir dyglius
Pamiršdavęs nūn atlaidus.
Taip vakarop pas juos užklysta
Rambus kaimynas lošti visto.
Pabaigus žirgą jam balnoja,
Jis snausdamas namo kinknuoja.
O ryte svarsto apsiblausęs,
Kur vakarą vėl lošti gausias.

XI

Bet gavus laišką nors nebrangų,
Onegino nušvito ūpas.
Lyg rojaus paukštė būt' už lango
Staiga per speigus atsitūpus.
Atsiminimų skamba varpas,
Skaisčios jaunystės grįžta tarpas.
Sušmėkšo Tanė jam išbalus —
Už lango paukštė ta sušalus.
Kilnumas, rodos, jam sugrįžta,
Jis tarti "taip" jau pasiryžta.
Bet stumia lauk pagundą kvailą.
Jos nekaltybės jam pagailo.
Nūn ženkime į sodą tykų,
Su Tane kur jis susitiko.

XII

Truputį jiedu patylėjo.
Po to Oneginas priėjo
Ir tarė: — "Jūs rašėt man, prašau
Neužsiginti. Aš skaičiau
Išpažinimą jautrų, mielą,
Sudrumsčiusį net mano sielą.
Jisai sukėlė, tiesiog liepė
Sukilt jausmams širdies palėpėj.
Bet girti peranksti jaučiu.
Jums atsakysiu tuo pačiu,
Išpažinimu nuoširdžiu.
Išpažintis čia nedaugiau,
Nūn teisti Jus mane prašau.

XIII

Jei židinį šeimos norėčiau
Surasti ant viengungio liepto,
Jei būti man vyreliu, tėčiu
Likimas palankiausias lieptų;
Jei nors trumpam šeimos idilė
Man sumirskėtų trapiu vylium,
Be abejo, kitos žmonos
Nei Jūs, negeisčiau niekados.
Štai Jums tiesa, ne madrigalas —
Jei grįžtų vėlek idealas,
Liūdnom dienom Jus kviesčiau drauge
(Nors būčiau Jums kviečiuose raugė).
Laimingas būčiau, jei tikrai
Yra laimuzė apskritai.

(Bus daugiau)

KALBOS DALYKAI

REDAGUOJA
DR. P. JONIKAS

Angliškųjų skolinių žodynas

(Tęsins iš 1955.IV.9 "Literatūros")

finācai, pinācai (finances), pinigai; piniginiai reikalai; piniginiai ištekliai, pinigų atsarga. — Mano dėdė senam kraujų sakydavo, kad viskas gerai, tik vainikas kreivai; o aš sakau, kad viskas gerai, tik su *financais* riestai. Kad būtų drauguti, drūtesni mano *pinācai*, tai atsidaryčiau puikiausią *saliūną* Čikagoj ir visiems durniams parodyčiau, kaip reikia biznį varyti.

fināciērius, pināciērius (financier), žmogus, kuris užsiima finansų veiksmais, finansų vertėiva, finansininkas; pinigingas žmogus. — *Saliūną* daug metų laikiau ir daug pinigų padariau, bet paskui užsimaniau *financierium* pastoti, tai *saliūną* pardaviau ir didelius *buildingus* *buildinau*, kol *diprešinas* neužėjo. Ar girdėjai, kad tas *auzų agentas*, kuris buvo *pinancierium* tapęs ir per *diprešingą* viską prakišęs, dabar jau vėl *pinancierius*?

finas (Finn), suomis. — Mūsų šapoj vienas *finas* dirba, tai daug man papasakoja apie savo kraštą.

finišeris, finišerka (finisher), tas kuris baigia gaminių gaminti, apdirbti, patobulinti ar tik peržiūrėti; baigėjas, baigikas, pabaigėjas. — Mano vyras dirba kriaučių šapoj už *finišerį*. Ta *paliokė finišerka* labai *strikt*, ir todėl jos nieks *nelaikina*.

finišiuoti (to finish), baigti, pabaigti, atlikti. — Kai aš toks senas, tai klausiu, daktare, kada aš savo darbą *finišuosiu*? Palauk, aš tik šitą *kotą pafinjšuosiu*, ir abudu eisime sykiu.

fišė (fish), žuvis; netiesiogine reikšme: pagyra, skystuolis, pliuškis. — Ale tai didelę *fišę* pagavai! Neklausyk to *fišės*, ba matai, kad jis iš adatos vežimą priskaldo.

fiši (fishy), kaip žuvis — žuvis išvaizdos, kvapo ir skonio; bet beveik vien perkeltine reikšme tevertojama: abejotinas, netikėtinas, negalimas, nebūtas. — Ta tavo istorija yra *fiši*, aš visai netikiu. Kai vaikas buvau, tai Genovaitės ir kantrios Elenos istorijos man buvo labai tikros, o dabar — visai *fiši*.

fišyti (to fish), žvejoti, žuvauti, žūklauti; netiesiogine reikšme: ieškoti; saldniežuvauti, samokslauti, intriguoti. — Rytoj anksti važiuosime į *leiką fišyti*. Prieš *elekšinus* visi *politišiniai* šoka *fišyti* balsuotojų.

fišmenas; fišermanas, fišeris ("fishman"; fisherman, fisher), žuvų pardavėjas; žuvautojas, žvejys, žūklis, žuvininkas. — Pėnyčia tik rytoj, bet aš visada perku žuvų *četvergę*, tai dabar einu pas *fišmeną* žuvis nusipirkti. Visa *paleikė* šiandien pilna *fišermanų*. Mačiau tą vienrankį sa-

liūnyką leike fišinantį, sako, kad jis pasiutiškai geras *fišeris*.

fityti, fituoti (to fit), tikti, pritikti, įtikti; taikyti, pritaikyti, įtaikyti. — Jei nori, kad *siūtas* gerai *fitytų*, tai nepirk *redimeid*, bet užsisteliuok pas *kostom teilorį*. Mes, seni Amerikos lietuviai, negalim *fityti* prie dypukų, ba mes atvažiuom čia biedni ir nemokyti kaimo berneliai, o jie visi mokyti ir ponai. Jokia *dresė* negali *fityti* tokiai storai bobai, kaip tu. A, kad ta *dresė* tau puikiai *fituoja*, a, kaip *prifityta*, sakysiu, kaip *pri-fi-ty-ta*.

fjveris (fever), karštis, pakilusi temperatūra (ligoje). — Aš jau iš ryto spėjau, kad jis turį *fjverį*, bet vis tiek išėjo į darbą, o paskui jau vežte parvežė.

flaitas (flight), lėkimas, bėgimas, pabėgimas; bet lietuviai daugiausia taip vadina namų aukštą. — Pirmąsyk turėjau *flaitą erplenu*, ba *flajinau* iš Čikagos į Susivienijimo seimą. Ar skaitei apie tą didelį kalinių *flaitą* iš *džėlos*? Nenoriu gyventi ant pirmo *flaito*, ba *raberiai* gali įlįst per langą.

flajeris (flier, flyer), tas, kas lekia; lakūnas; labai greitai bėgas traukinys ar automobilis. — Mano sūnus dirba už *flajerį* ant *erpleno*. Naujausi *treinai* lekia, kaip *flajeriai*.

flajyti (to fly), lėkti, skristi, labai greitai važiuoti ar bėgti. — Aš dar niekad *netrajinau erplenu flajyti*. Jau dabar ir *treinai* taip greitai bėga, kad atrodo, lyg *flajytų*, o ne važiuotų.

flāpauzė (flopouse), vargdienių gyvenamas namas; prieglauda. — Per *diprešingą* žmonės džiaugėsi, kad gavo *flapauzėj* gyventi, ne po tiltu. Daugiausia *flapauzių* yra didmiesių valkatynuose.

fleiveris (flavor), skonis; kvaptis, kvapumas. — Šiandie tavo kopūstai visai be *fleiverio*. Tai jau *čikina rostini*, kad toks puikus *fleiveris kičiny*.

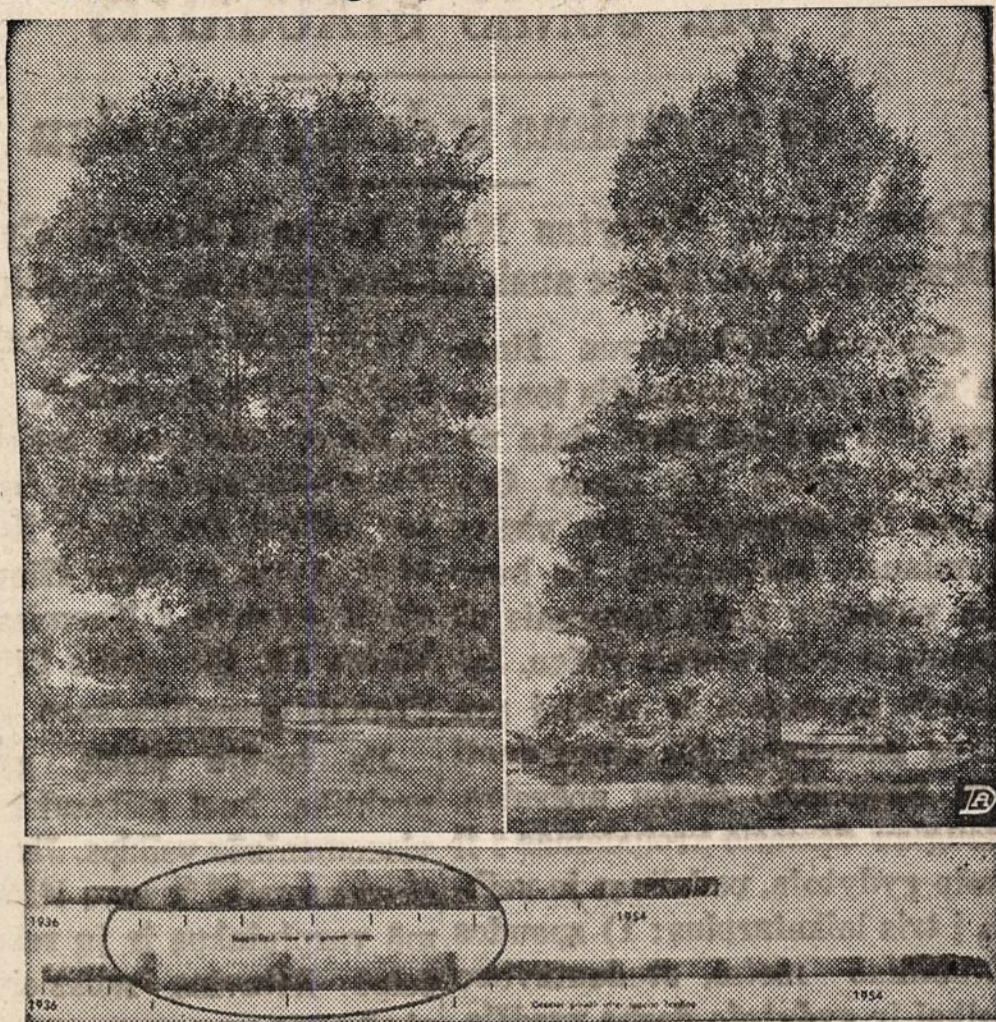
flēperka (flapper), pusmergė, kuri labai mėgsta naujas madas gainiotis ir su vaikais zylioti, padykusi mergiotė. — Žiūrėk, tos *flēperkos* andarokas jau aukščiau kelių, kas toliau bus?

flēt (flat), supliuškęs, susiplojęs, suslūgęs; plokščias, paplokščias, lėkštas; lyguma, sekuma. — Nevažiuok ant tos bonkos, ba gausi *flet tairę*! Nusipirkau *flet* skrybėlaitę, ba šimet tokia *stailė*. Apie Čikagą žemė yra labai *flet*: jokio kalnelio, jokio *diferenco* ant žemės *feiso*.

flėtas, fliātas (flat), keli kambariai šeimai ar pavieniams, butas. — Visus *fletus randuoja*, o pats *beismente* gy-

5 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
—SATURDAY, APRIL 16, 1955

Lawn Feeding Speeds Up Tree Growth!

MARYSVILLE, OHIO—A better lawn can mean a better tree. All you need do according to Scotts Lawn Research is feed the lawn four times a year. The grass will take what it needs and the extra will go to the tree roots growing under it, meaning dinner for two. Illustration shows two American elms growing within a hundred yards of each other. Tree to left has better shape, better shade, in all respects the superior elm even though only half the age (20 years vs 30).

Proof of the benefit in lawn feeding say the Scott men is shown in borings taken from trunks of the two trees. The annual rings show that within two years of accelerated lawn feeding, the trunk growth rate increased 100% and has kept this increase during the last ten years.

vena — *maizeris*. Aš jau 15 metų, kai nė vieno *fleto* savo

flioras (floor), grindys, asla; aukštas. — Tie vaikai taip greitai *pridortina fliorą*, kad nespėju *klynyti*. Pirkau *auzą* ant trijų *fliorų*.

fliuirtas (flirt), žaidimas meilės žvilgsniais, šypsniais, žodžiais; koketė, meilūnė, meilutė; meilavimasis, meilavimas, koketavimas, flirtas. — Eik jau, eik, ir tu vesi tą *fliurtą*: juk jos galva tuščia, kaip išvalgytas kiaušinis. Matytum, daktare, viskas prasidėjo su nekalčiausiu *fliurtu*.

fliurtuoti (to flirt), žaisti meilės žvilgsniais, šypsniais, žodžiais; meilikauti, meilintis, koketuoti, flirtuoti. — Geriau eikim į tą bobų *saliūną*: tiesa, daugiau kaštuoja, bet nors gražiai *pasfliurtuoja*.

fliveris (fliver), mažas, pigus automobilis; daugelį metų taip buvo vadinamas Fordo gamybos automobilis. — Tiek pinigų turi ir *fliveriu* važinėji, sarmata! Tik tu pamanyk: ta *grinorka* nenori važiuoti su manim, kam aš su *fliveriu* važinėju!

fōnės (fun), žr. *fanės*.

fōrdas (ford), Fordo gamybos automobilis. — Dabar *fordas* jau nebe *fliveris*, bet toks *karas*, kaip ir visi geri *karai*.

Fordžiulėjus (Fourth of July), Jungtinių Amerikos Valstybių nepriklausomybės šventė. — Amerikiečiams *Fordžiulėjus*, tai kaip mums, lietuviams, Vasario šešioliktoji.

forklozūoti, forklozyti (to foreclose), atimti iš namo savininko nuosavybės teisę, kai jis nebepajėgia toliau mokėti *įkaito* (mortgage), *įstatymų* eiga sustabdyti *įkaito* išpirkimą, atimti nuosavybę už skolą. — Dešimt tūkstančių buvau sumokėjęs už savo namą, taigi tik trys tūkstančiai beliko mokėti, bet vis tiek *forklozavo* — atėmė, atėmė rupūžės! (Šitai žmonės skundėsi, de javo ir verkė, kai per didžiąją depresiją milijonai namų buvo iš jų atimti už neišmokėtas *įkeitimo* paskolas.)

fōrleidė (forelady), prievaizda, viršininė, vyresnioji. — *Forleidė* dūksta ant manęs, kam aš nesilažau jai, kaip kitos, tai padėjo mane ant prastesnio darbo.

(B. d.)

Dr. Alg. Margeris

NELAUKITE — RYTOJ GALI BUTI PERVELU!

Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilus, ar šiaip ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimei ištikus, neturėsite jokių nemalonumų.

"Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters"

O'MALLEY & McKAY, Inc

222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1045
Telefonas CEntral 6-5208

Generaliai Agentai šių Kompanijų:

COLUMBIA INSURANCE COMPANY
PEARL ASSURANCE COMPANY
LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY
MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO.
MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY
AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO.
MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

GARSINKITĖS "NAUJIENOSE"

DR. JONAS STAUGAITIS

Jo gyvenimo ir darbų apžvalga

(Pranešimas, skaitytas New Yorko Lietuvių Gydytojų Draugijos metiniame susirinkime, 1954 m. gruodžio 12 d.)

Gautomis iš Lietuvos žinomis, Dr. Jonas Staugaitis ten miręs 1951 m., bet tiksliai data nežinoma. Greta Dr. Kazio Griniaus Dr. Staugaitis yra vienas žymiausių varpininkų. Jis buvo tik pusantrų metų jaunesnis už Grinių ir mirė metais vėliau. Jų dviejų gyvenime ir veikloje yra daug panašumo. Čia noriu duoti Dr. Staugaičio darbų apžvalgą, daugiau dėmesio kreipdamas į jį kaip gydytoją, padalinęs jo veiklą į tris laikotarpius: 1) spaudos draudimo metai, studentavimo laikai ir gydytojo darbo pradžia, 2) nuo spaudos laisvės atgavimo 1904 m. iki 1918 m. ir 3) nepriklausomajam Lietuvai. Kiekvienam iš tų periodų darbo sąlygos buvo nevienodos ir darbo vaisiai taipogi buvo skirtingi.

Pirmas laikotarpis

Dr. Staugaitis gimė 1868 m. birželio 1 d. Omentiškių k., Pažerių (Pilviškių) val. ūkininko šeimoje. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, gydytojo mokslą išėjo Varšuvos universitete. Gydytojo praktika vertėsi šakiuose. Pirmojo pasaulinio karo metu buvo karo gydytoju rusų kariuomenėje. Grįžęs po Pirmojo karo į Lietuvą, Dr. Staugaitis buvo išrinktas į Seimą ir vėliau į visus tris Seimus, buvo Trečiojo Seimo pirmininkas ir Kauno valstybinės ligoninės direktorius.

Dr. Staugaitis kartu su Dr. Vincu Kudirka buvo Varšuvos varpininkų steigėjų grupės dalyvis, varpininku rašytojas, jų spaudinių platintojas, varpininkų šelpėjas, varpininku suvažiavimų (1888, 1889, 1890 metų) dalyvis.

Dr. Staugaitis pradėjo rašyti "Varpe" ir "Ūkininke" nuo jų pasirodymo. Jis perrašinėjo Šerno (slapyvardis Juozo Adomaičio 1859—1922) raštus, Radziukyno lenkiškai rašyta Lietuvos istoriją vertė ir spausdino "Ūkininke". Studentaudamas Varšuvoje sugaišo vienerius metus moksle dėl "Varpo", "Ūkininko" ir bitininkystės. Iš pamėgimo jis lankė bitininkystės kursus, nors toj srity dirbo tik teoretiškai. Jo įvairūs raštai buvo spausdinami "Varpe" iš istorijos ir archeologijos (atpasakojo Tado Daugirdo lenkiškai rašytą knygelę); "Ūkininke" rašė iš bitininkystės ir žemės ūkio, darydamas kompiliacijas iš populiarių brošiūrų. "Varpe" 1889 m. buvo įdėtas jo "Algirdas ir Keistutis" su parašu Jonas Vincaitis; "Ūkininke" (1890 m.) "Kokią naudą turime iš mėslo" — J. St. Augys (1890 m.), "Kokiuos aviliuos ir pagal kokį metodą naudingiausia yra vesti bitininkystę?", parašė J. Bitaitis (Ūkin. 1892 Nr. 10) ir daug kitų. Užsiėmė botanikos ir zoologijos terminologija, bendradarbiavo Erazmo Majewskio lenkų kalba leistame botanikos ir zoologijos žodyne "Slownik zoo-

logiczny i botaniczny".

Baigęs medicinos mokslą Dr. Staugaitis apsigyveno šakiuose, ten užėmė Dr. Vinco Kudirkos vietą, kuris, susirgęs džiova, persikėlė gyventi į Naumištį. Šakiuose Dr. Staugaitis išbuvo iki Pirmojo pasaulinio karo.

Jis turėjo plačią gydytojo praktiką, kuri atitraukė jį nuo visuomeninės veiklos. Jis uždirbdavo nemažai ir savo lėšomis rėmė varpininkus ir jų reikalus ir šelpė lietuvius moksleivius — studentus.

Spaudos laisvę atgavus (1904 — 1918)

Šitame periode Dr. Staugaitis minėtinas kaip 1905 — 1908 metais Draugijos "Šviesa" ir Marijampolės Ūkininkų Bendrovės veiklus organizatorius. Nors Marijampolės "Šviesos" Draugija buvo nedraudžiama, bet dėl tos Draugijos bylos, užėjus reakcijai po 1905 m. revoliucijos, Dr. Staugaitis sėdėjo kelis mėnesius Kalvarijos kalėjime. Nežiūrint to, jis visą laiką dirbo lietuvių tautos ir jos liaudies labui.

Nepriklausomybės laikai

Didžiausią aktyvumą visuomenės darbe Dr. Staugaitis parodė nepriklausomybės laikais, kai grįžęs po karo į Lietuvą apsigyveno Kaune. Jis buvo išrinktas visų keturių Seimų atstovu nuo Valstiečių-Liaudininkų Sąjungos ir visą laiką buvo vicepirmininku, pirmuoju, o trečiajame seime buvo Seimo pirmininkas. Jis buvo Kauno valst. ligoninės direktorius, kur dirbo kaip administratorius. Ligonijų gydymu ir praktika tada neužsiėmė.

Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmą Dr. Staugaitis pasitraukė iš aktyvaus politinio gyvenimo. Tada išryškėjo kita jo darbo sritis, kurioj jis įrašė savo vardą į Lietuvos kultūros istoriją, — tai gydytojų mėnraščio "Medicinos" redagavimas. Tose redaktoriaus pareigose jis išbuvo per 20 metų (rodos, nuo 1923 iki antros bolševikų okupacijos 1944 m.).

Pirmos bolševikų okupacijos laikais 1940—41 m. tas laikraštis buvo pavadintas "Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Medicina", o vokiečių okupacijos metu (1941—1944 m.) "Lietuviškoji Medicina".

"Medicina", kurios pirmas numeris pasirodė 1920 m. gegužės mėn., ėjo reguliariai per 25 metus, kas mėnuo visą nepriklausomybės laiką, vis tobulėdama ir buvo galvojama paversti į dvisavaitinį laikraštį. Ji nustojo ėjusi po antrosios, 1944 m., bolševikų okupacijos, bet kuriais metais buvo uždaryta, tikrai nežinoma. Neaišku kokiais sumeti-

6 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, APRIL 16, 1955

mais rusų bolševikai uždarė vientelį Lietuvos mokslo medicinos žurnalą, nebent siekdami greitesnės rusifikacijos. Tuo buvo padaryta didelė žala medicinos literatūros ir žinių plėtimui lietuvių kalba.

Dr. K. Griniui priklauso iniciatyva leisti "Mediciną" kaip tęsinį 1913 m. pradėjusios eiti "Medicinos ir Gamtos", kurią leido medikų sekcija, įsikūrusi prie L. Mokslo Draugijos Vilniuje. Dr. K. Grinius iškėlė mintį 1920 m. L. Mokslo Dr-jos gydytojų sekcijos suvažiavime Kaune apie lietuvių medicinos laikraščio ir kalendoriaus leidimą prieš Dr. J. Žemgilio argumentus, kad nebūs ko spausdinti, nors lėšų gali užtekti. Iš tikrųjų "Medicina" pasirodė labai gajai, nes nepriklausomybės laikais lietuvių rankose buvo ligoninės, klinikos, laboratorijos, institutai, statistikos aparatas ir t. t. "Medicinoje" buvo įdėta nemažai vertingų mokslinių straipsnių, paruoštų lietuvių gydytojų ir asistentų, kartais paremtų ilgaus stebėjimais klinikoje ir laboratorijose. Jeigu "Medicina" buvo leidžiama apie 25 metus, iš kurių virš 20 metų jos redaktorium buvo Dr. J. Staugaitis, tai čia jam priklauso nemažas nuopelnas, kad jis sugebėjo nugalėti visokius sunkumus ir kliūtis.

Dr. J. Staugaitis dar minėtinas kaip Kauno Medicinos Draugijos ilgametis pirmininkas (nuo 1924 iki 1941 m.), kada toji draugija rusų bolševikų buvo uždaryta, o jos knygynas ir archyvas buvo įsakyta perduoti žydų komjaunimo organizacijai, o vėliau per karą dingo.

Kauno Medicinos Draugija buvo įkurta 1919 m. gegužės 2 d. Dr. J. Žemgilio ir Dr. M. Nasvyčio iniciatyva. Buvusi jau tada Kaune gydytojų organizacija, vadinama "Kauno Miesto Gydytojų Sąjunga" su viešpatuojančia joje rusų kalba, negalėjo patenkinti lietuvių gydytojų. Todėl jų tarpe kilo sumanymas įkurti naują organizaciją, kurios vartojama kalba būtų lietuvių ir kuriai rūpėtų ne tik vietiniai profesio-

niai gydytojų reikalai, bet po draug medicinos mokslas ir Lietuvos sveikatingumo pakėlimas. Kauno Medicinos Draugijoje susipietė ne tik gyvenantieji Kaune lietuviai gydytojai, bet taip pat kai kurie gydytojai iš provincijos. Pirmas draugijos pirmininkas buvo Dr. M. Nasvytis, kuris vėliau visą laiką iki draugijos uždarymo buvo renkamas į valdybą vicepirmininko pareigoms. Man, šių eilučių autoriui, teko būti draugijos sekretorium nuo 1924 iki uždarymo 1941 m., todėl Draugijos veikimas ir Dr. Staugaičio kaip jos pirmininko darbai buvo progos iš arčiau stebėti ir bendradarbiauti.

K. Medicinos Draugija paprastai darydavo posėdžius kas mėnuo, išskyrus vasaros du, tris mėnesius atostogų. Gydytojų pranešimai, ligonių ir pataloginių preparatų demonstracijos, kurie buvo atliekami lietuvių kalba, taipogi posėdžių protokolai sudarydavo spaudos medžiagą laikraščiu "Medicina". Čia reikia pažymėti, kad "Medicinos" laikraščio leidėju nuo pradžios buvo Kauno Medicinos Draugija. Su ja Lietuvos Universiteto medicinos fakultetas 1924 m. sudarė sutartį, pagal kurią fakultetas sutiko būti laikraščio "Medicina" leidėju kartu su K. Medicinos Dr-ja ir pažadėjo duoti "Medicinai" leisti po 1,000 litų mėnesiui subsidijos (pašalpos). K. Medicinos Dr-ja kasmet paprastai skirdavo po 1,000 lt. "Medicinai" paremti, o jos nariai buvo įpareigoti tą laikraštį prenuoruoti, nors, deja, nevisi tai darė.

K. Medicinos Dr-jos narių skaičius nuo 47 pirmaisiais metais pakilo iki 128 (dešimtais metais) ir dar aukščiau. Be mokslinių pranešimų, dar buvo daromi vieši arba iškilmingi posėdžiai su pranešimais kai kuriems žymiesiems gydytojams pagerbti. Taip 1924 m. buvo suruoštas Dr. Vinco Kudirkos atminimui pagerbti iškilmingas posėdis, kuriame Dr. J. Staugaitis paskaitė pranešimą "D-ras V.

(Tęsinys 7-me pusl.)

ST. ANTHONY SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION

1447 SO. 49th COURT, CICERO, ILL.
Telefonai: TOWNHALL 3-8131 - 8132

JUOZAS GRIBAUSKAS, Vedėjas

Patarnautojos kalba lietuviškai.

Veltui duosime dovanėlę

jei prikalsėsite jus pradėti taupyti dabar...

Kurie atidarys naują sąskaitą pas mus dabar su \$100, gaus pinigėn, o moterys perlų karolius!

Pasinaudokite šia proga... išgykite dovanėlę ir priraskite taupyti ateičiai... nes džiaugsitės patys!

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE JŪSU INSULIACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra laikas įrengti savo namą žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materialų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SOUTH HALSTED STREET

Tel.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI.

(Fęsinys iš 6-to pusl.)

Kudirka kaip gydytojas" (atspausdintas "Medicinoje"). 1926 m. jungtiniam posėdy Kauno medicinos organizacijų buvo pagerbtas D-ras J. Basanavičius 75 metų gimimo proga ir Dr. Vl. Nagevičius padarę pranešimą "Dr. J. Basanavičius kaip gydytojas". 1927 m. Dr. K. Grinius jo 60 m. gimimo proga buvo pagerbtas viešame posėdy, kur pranešimus darė: Dr. M. Nasvytis "Gydytojas — visuomenės veikėjas" ir Dr. V. Tercijonas "Dr. Kazys Grinius — gydytojas — visuomenininkas", atspausdintas atskira brošiūra ir išsiuntinėtas kaip priedas prie laikraščio "Medicina". 1928 m. buvo pagerbtas Dr. J. Staugaitis jo 60 metų gimimo ir 35 m. gydytojo darbo sukaktuvių proga. Tame posėdyje skaitė pranešimus: Dr. V. Tercijonas — "D-ras J. Staugaitis — biografiniai bruožai", Dr. A. Matulevičius — "Dr. J. Staugaitis 'Medicinos' redaktorius", Dr. K. Grinius "Medicinos būtis Lietuvoje per paskutinius 35 metus" ir prof. Petras Avižonis "Apie profesinę gydytojų etiką".

Mano pranešimas "Dr. Jonas Staugaitis — biografiniai bruožai", vėliau jo paties patikrintas ir žymiai papildytas buvo atspausdintas laikrašty "Medicina" Nr. 11, 1929 m. Tai sudaro, tur būt, vieną iš pagrindinių šaltinių jo biografijai. Deja, tą "Medicinos" numerį Amerikoje negalima surasti. Lietuvos Universiteto medicinos fakultetas ta pačia proga suteikė J. Staugaičiui medicinos daktaro garbės laipsnį už jo nuopelnus Lietuvos medicinai.

Kauno Medicinos Dr-ja nuo pat pradžios savo gyvavimo buvo vięša tribūna Lietuvos gydytojams, išigijusi gydytojų simpatijų, kurių ji nenustojo, nežiūrint į susirėmimus gydytojų tarpe įvairiais klausimais. K. Medicinos Dr-joj rado atbalsio opiausi Lietuvos mokslo bei praktikos medicinos ir sanitarijos reikalai. K. Med. Dr-joj per visą laiką Lietuvos gydytojai turėjo galimumo pareikšti savo medicinos mokslo žinias ir išmėginti savo jėgas toje srity. Medicinos mokslo idėjos per laikraštį "Medicina" gimtąja kalba pasiekė giliausius Lietuvos kampus. Tuo būdu Lietuvos sveikatingumas (sanitarinė padėtis), kad ir palengva gerėjo.

Čia reikia paminėti apie Vyriausios Sveikatos Įstaigos arba Sveikatos Ministerijos įstatymo sumanymą. Svarstymui šito įstatymo, kurs kilo daugiausia iš Dr. Staugaičio iniciatyvos, nemaža darbo ir laiko buvo padėta komisijoj. Bet paaiškėjus, kad tais laikais trūko lęšų kitiems neatidėliojamiems valstybės reikalams (k. a. žemės reforma ir kt.), ministerijų ar įstaigų jų teisėmis padauginimas neturi vilties Seime praeiti, buvo susilaukyta nuo įstatymo ruošimo ir įnešimo į Seimą. Reikėtų dar pabrėžti, kad visos Lietuvos politinės partijos permažai kreipė dėmesio į tautos sveikatą savo pro-

gramose ir jas vykdam. Todėl nestebėtina, kad mūsų gydytojams — visuomenininkams kaip Dr. K. Griniui ir Dr. J. Staugaičiui, nors jie kurį laiką buvo užėmę pirmas valstybės vietas, nepavyko praveisti Seime didesnės reikšmės sveikatos srity įstatymų.

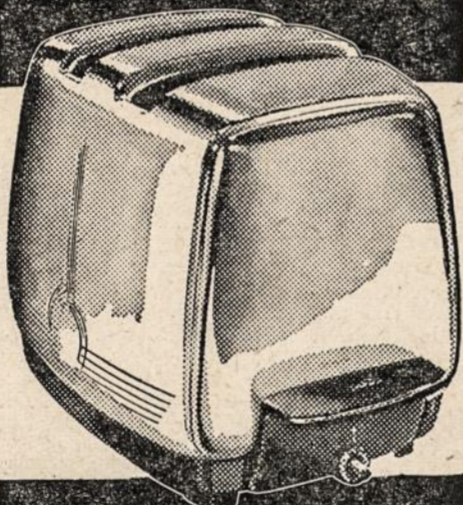
Greta šitų pagrindinių darbų kaip "Medicinos" redaktorius ir K. Med. Dr-jos pirmininko Dr. Staugaitis dalyvavo Lietuvos gydytojų suvažiavimuose, kurių nepriklausomybės metais buvo viso penki, gydytojų profesinėse organizacijose, Kauno m. ligoninių kasoje — kontrolės komisijoj, Draugijoj kovai su tuberkuloze, Pieno Lašo Draugijoj ir kitose.

Dr. J. Staugaitis pasižymėjo darbštumu, dideliu darbo pamėgimu, — ypatybe, kuri nėra dažna pas lietuvius. Kaip matyti iš jo biografijos, jis nevengė jokio darbo, nors tai būtų taip vadinas "juodas darbas", nes mėgo perrašinėti ir versti kitų raštus, juos taisyti kaip redaktorius ir pats kitiems padėdavo, jei reikėdavo taisyti rankraščius, jų kalbą ir tam pan. Iš pirmos pažinties Dr. Staugaitis nedarė tokį palankų įspūdį ir nebuvo toks sklandus kalbėtojas kaip Dr. Grinius, kurio kalba pasižymėjo sąmojumu ir humoru.

Bet stebint jį darbe per daugelį metų, nuomonė apie jį darėsi jam vis palankesnė. Ten, kur buvo reikalinga kantrybė ir ištvėrmė ilgam — kartais net neįdomiam — darbui (pav. rankraščių taisymas ar korektūros), ten Dr. Staugaitis buvo nepakeičiamas.

Jis nesilaikė principo "nedaryk pats to, ką kitas gali už tave padaryti", nes jis pats viską dirbo ir kitiems rodė gerą pavyzdį.

PERFECT TOAST WITH RADIANT CONTROL

Sunbeam RADIANT CONTROL TOASTER

Same uniform toast whether bread is frozen or fresh, rye or white, thick or thin. Automatic Beyond Belief. All you do is drop in the bread. Bread lowers automatically—no levers to push. Toast raises silently—no popping or banging.

GUARANTEED Electric Appliance and Furniture Company

2876 W. CERMAK ROAD BISHOP 7-3333

Open Monday and Thursday Evenings

7 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. —SATURDAY, APRIL 16, 1955

Kartu buvo gilus demokratas ne tik žodžiuose ar programoj, bet ir gyvenimo praktikoje.

Kaipo pirmininkas Dr. Staugaitis pasižymėjo ramumu, bešališkumu ir objektyvumu. Jeigu posėdžiuose kildavo karštos diskusijos ar ginčai, jis leisdavo suinteresuotoms šalims laisvai išsitariti ir po to darė pasiūlymus priimti tą ar kitą nutarimą. Paprastai jam pavykdavo ginčus likviduoti, neleidžiant jiems per daug išsiplėsti.

Dr. Staugaitis šeimos neturė-

jo, jis liko viengungis ir dėl visuomenės ir tautos reikalų kaip ir užmiršo savo asmens gyvenimą.

Dr. Staugaičio asmeny nustojo, jei nepaskutinio, tai vieno iš nedaugelio dar gyvųjų varpininkų. Jis pradėjo dirbti mūsų tautai kartu su Dr. Vincu Kudirka, ir apie 60 metų savo veikloje liko ištikimas toms idėjoms.

Už jo nuveiktus darbus Dr. J. Staugaitis vertas to, kad būtų priskirtas prie žymiųjų mūsų tautos sūnų.

BUDRIKO

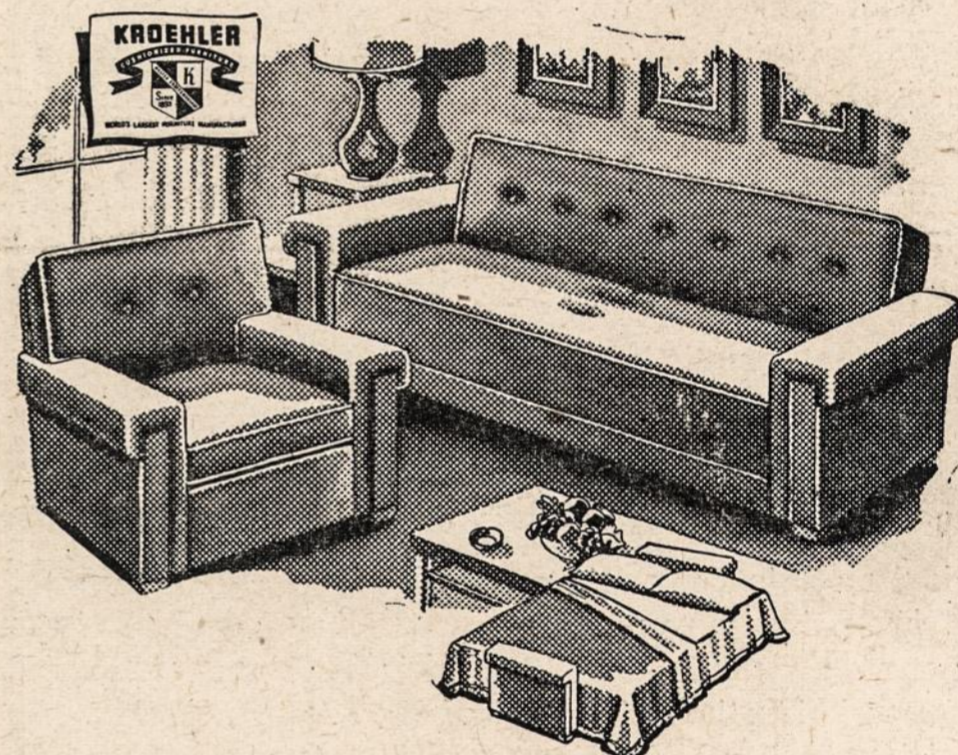
3241 So. Halsted St.

NAUJŲ BALDŲ

3 aukštai ant 6 lotų!

PILNIAUSIAS Namų Įrengimas

Naujų stilių ir medžiagų. Pullman, Kroehler, Simmons, Sealy, General Electric, Philco, RCA Victor, Frigidaire, Admiral, Zenith, Douglas, Bassett, Lees.

DIDELI SUTAUPYMAI

Table listing furniture and appliances with prices, including items like Double Dresser, Parlor set, Studio Couches, etc.

LENGVI IŠMOKĖJIMAI

Krautuvė atidara ir nedėliomis nuo 11 iki 5 valandos. Pirmadieniais ir ketvirtadieniais iki 9:30.

JOS. F. BUDRIK, INC. 3241 South Halsted Street Tel.: CALUMET 5-7237

Paklauskite Budriko Radio Valandos ketvirtadienį 6 val. vakare.

KAI ZEUSAS PYKSTA...

... su juo kas nors yra netvar-koje — jis, sakoma, esąs tuomet neteisus. Taigi, jei taip yra su dievais, tai kogi čia stebėtis, jei panašiai kartais atsitinka ir su mumis, mirtingaisiais, net ir tuo atveju, jei būtume pasiekę aukšto kultūros laipsnio, o mūsų vardą puoštų garbingi titulai ir pan.

Rūstauti yra žmogiška

Todėl nesistebėkime ir nedarykime didelio dalyko iš to, kad Draugo bendradarbis Dr. J. Daugailis jau kuris laikas trupučiuką rūstauja ant rašytojo Liudo Dovydeno. O rūstauja (bent taip atrodo) jis štai dėl ko.

“Per Klausučių ūlytėlę”

Rašytojas Liudas Dovydenas yra parašęs ir Gabija 1952 metais išleidusi apysaką “Per Klausučių ūlytėlę”. Joje autorius prityrusio menininko teptuku ryškiais spalvomis pavaizdavo grupę “maldininkų”, pasiryžusių iš tolimo Aukštaitijos Pagirėnų miestelio (nuo Biržų) padaryti kelionę “prie Stebuklo”, t. y. aplankyti garsiuosius šiluvos (tuomet vadintos šidlavos) atlaidus. Toje tolimoje kelionėje dalyvauja dvi nelygios poros: tekėjusi moteris vyras liko namie), jaunutė mergaitė (pamestinukė, varpininko augintinė), klebono ūkvedis senbernis ir jaunas vyrukas, miestelio muzikantas — armonininkas. Jų santykiai pynėsi — raizgėsi nelauktai nenaūralia tvarka ir kelionė buvo pilna klaičių nuotykių, baigėsi gi net su tragiškais išdavomis: senbernis Adomas ir jaunutė pamestinukė Albina (Albutė), kuriedu pakelyje turėjo nelauktinų intymų santykių, mirė, o tekėjusi moteris Leokadija susilaukė iš svetimo vyro muzikanto Klemento (Klemuko) kūdikio, tuo tarpu kai tų jaunųjų turėjo įvykti jungtuvės. Be jų, žinoma, figuruoja apysakoje ir daugiau asmenų “epizodinių” ir visi jie idomūs.

Apysaka, jei galima taip pasakyti, atausta tikiybinių prietarų apmatuose, vaizduoja grubiai primityvų “Stabuko” supratimą, kaip pav. kad per stebuklingąją Panelę švenčiausiąją galima Dievo išmesti tokių malonių, kaip pasisekimą meilėje ir pan. Tikiybiniai žmonių prietarai ir savotiškas filosofavimas, vietomis, kaip paprastai esti, net ne be tam tikro cinizmo, pavaizduoti idomia literatūrine forma ir nevyntiojant religinio liaudies primityvizmo bei prietarų į bovelną. Tačiau anaipol jokių blevyzgų ir nieko necenzūriško apysakoje nerasime. Pasiimtoji tema pavaizduota gyvenimiškai, tariant, realistiškai.

Savotiškas vertinimas

Dr. J. Daugailis pažiūrėjo į tą apysaką savaip, rasdamas joje mūsų žmonių pamėgtos šventovės pajuokimą ar išjuokimą ir tikinčiųjų religinių jausmų pažeidimą, ir už tai apdovanojo autorių savotiška “premiija”: jis esąs... “Stalino deputatas”. Ta-

čiau tos premijos “formulavime” tenka pastebėti mažutį netikslumą: Liudą Dovydeną, kaip ir keletą kitų garbingų Lietuvos žmonių, išstatė deputatais ne Stalinas, bet jie buvo bolševikų partijos CK parinkti ir įtraukti, galima sakyti įvilkti, į “liaudies seimo” deputatus. Stalinas pats irgi buvo toks pat deputatas, bolševikų išstatytas, tik jis, žinoma, buvo pirmų pirmiausias deputatas, bet tai anaipol nereikia, kad kiti buvo jo deputatais...

Rimta kritika

Po kurio laiko man teko truputį nustepti paskaičius tame pat Drauge (kult. priede) rimtą kalbamos L. D. apysakos recenziją, parašytą kito to pat dienraščio bendradarbio, jei neklystu, berods dr. P. Celiešiaus (ar dr. A. Baltinio, tiksliai nebeprisimenu, už ką prašau liečiamus asmenis man atleisti). Toje recenzijoje, mano supratimu, visai objektyviai parašytoje, recenzentas panašiu, kaip dr. J. D., priekaištų autoriui nedarė ir jokiais garbingais titulais jo nepravardžiavo. Veikalas buvo recenzuojamas grynai literatūrinio požiūriu ir net, kiek beprisimenu, buvo kai kurios vietos cituojamos kaip literatūrinės puošmenos, o apysakos autorius, berods, buvo pavadintas “senu literatūros vilku”. Tai titulas, truputį skirtingas nuo “Stalino dep...” Ir stebėjau ir gerėjau tokiu recenzento objektingumu, juo labiau, kad jis, berods, irgi kunigas.

Šilta vieta

O štai šiomis dienomis toje pat Draugo vietoje (Apžvalga Spaudoje ir gyvenime) dr. J. Daugailis vėl priminė rašytojui Liudui Dovydenui, kad jis “Maskvos okupacinės rankos buvo įsodintas į šiltą vietą”. Tokio “pro memoria” L. D. susilaukė ryšyje su jo nelabai palankiu atsiliėpimu apie a. a. prelatą A. Dambrauską, kuris, anot L. D., “tvirtino, kad lietuvių tautai niekur taip nebus gerai, kaip parapijos globoje ir galingo caro prieškambarijoje” (žiūr. “Su Krėve laikuose ir įvykiuose” N-ųjų literatūros priede Nr. 266 š. m. kovo 5 d.). Mano supratimu, galima reikšti nepasitenkinimą dėl pastebėto netiesos skelbimo, betgi L. D. šiuo atveju nedaug tebus prasilenkęs su tiesa. Tiesa, L. D. savo minėtame rašinyje, minėdamas prelatą ir kitus garbingus asmenis ir jų visuomeninį pasireiškimą, kojų pirštų galais apie juos nevaikšto, bet tai jau stiliaus dalykas. Kam gi nežinomos yra ano paminėto garbingo prelato politinės pažiūros anaisiais laikais, kada jis tenkinosi “caro įnamių” padėtimi. Juk tai plačiai žinomas faktas, ypač kiek vyresnės kartos žmonėms. Tarp kitko, lai bus leista man suteikti čia apie velionies prelato A. D-ko garbingą asmenį truputėlį “papildomų informacijų”.

8 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
—SATURDAY, APRIL 16, 1955

Mano informacijos

Prieš pat pirmąjį pasaulinį karą aš, būdamas dar visai jaunas, gyvenau Raseiniuose. Ten praktikavo prisiekusis advokatas Juozapas Kareiva (lenkiškai vadinosi Josef Korewo, arba rusiškai Osip Osipovič Korevo). Jis turėjo dvarelių šiluvos valsčiuje ir buvo pavyzdinai teisingas žmogus, žymus visuomenės veikėjas, ypač kaimų skirstymo viensėdžiais reikaluose, buvo žinomas šiuo atveju ir aukštosioms Petrapilio sferoms; kurį laiką buvo Raseinių apskrities žemės tvarkymo komisijos viršininkas (nepremennyj člen zemleustroitelnoj komissij). Po jo tą aukštą vietą užėmė mums visiems gerai žinomas a. a. Juozas Tubelis. Jis buvo prel. A. Dambrausko mokyklinis draugas Šiaulių gimnazijoje (žinoma caro laikais) ir, sakė, net viename suole jiedu sėdėję, tad ir gerai jį pažinojęs ir kartais susitikdavę jau vėliau Kaune, kai vienas jų buvo advokatas, o antrasis aukštas dvasininkas. Kadangi aš tuomet jau buvau pradėjęs reikštis mūsų tautinio atgimimo darbe ir tokiam darbui jis, nors save laikė lenku, gyvai pritarė, net sakė, jog jo rūpesčiu buvo įsteigta Jogailos (Krokvos) universitete lietuvių kalbos ir literatūros katedra, tai mudu dažnai tais reikalais platėliau pasikalbėdavome ir jis man įdomių tuomet dalykų papasakojo. Jis buvo labai griežtai (be jokių kompromisų) nusistatęs prieš rusų valdžią mūsų krašte, ir jokiose viešose valdiškose šventėse nedalyvaudavo. Nors šiaip su visais jis buvo taktiškas ir labai gražiai sugyvendavo, neišskiriant ir teisėjus rusus bei kitus valdininkus.

Seno mokyklos draugo ekspozė

Kartą mudviejų “apžvalginiamė” pokalbyje aš jam nurodžiau j mane truputį stebinusį kun. A. Dambrausko gana kritišką pasisakymą jo redaguotame “Draugijos” žurnale apie kun. Petro Bučio Liurdo stebuklų aiškinimus, kuriuos jis kai kuriais atvejais laikė nerimtais ir savo ruoštu moksliai aiškino, kad kai kurie kun. P. Bučio suregistruoti (jo knygoje “Apsireiškimai Liurde”) “stebuklingi išgijimai Liurde galėję įvykti ir be viršgamtinių jėgų išikišimo. Tą tvirtinimą, tarp kitko, beveik apčiuopiamai patvirtina mūsų dienų modernioji psichologija (parapsichologija) sąryšyje su kitais pažengusiais gretimaisiais mokslais, kaip psichoanalizė, psichiatrija ir kt. Taigi to pokalbio metu p. J. Kareiva man papasakojo, kad buvęs jo mokyklos draugas kun. A. Dambrauskas buvęs jų aukščiau minėtoje gimnazijoje pats gambiausias moki-

nys, netingėjęs mokyti, visuomet gerai paruošdavęs pamokas, ypatingai pasižymėdavęs matematikoje ir t. t. Girdi, jei jis nebūtų nuėjęs į kunigus, iš jo būvę galima susilaukti žymaus mokslininko ir, gal būt, visai kitokio žmogaus. Dabargi būdamas užsidares ir “užkietėjęs viengungis”, sukaupęs savyje neiš-eikvotų fiziologinių jėgų (energijos) perteklių, kas tokiais atvejais, girdi, atsiliepią ir į žmogaus psichiką ir deformuoja charakterį, todėl jis esąs pasidares gaisrus, niūrus, nenormaliai nervuotas ir pasvires greitiems susierzinimams. Bet šiaip jau tai esąs didelių ir daugių gabumų žmogus. Tačiau kas liečia jo politines pažiūras į rusų viešpatavimą mūsų krašte, tai, girdi, jo-

(Tęsinys 9-tam psl.)

Tik ką išėjo 468 p. P. Abelkio istorinis romanas

ATLAIDU PAVESY
kaina 4 doleriai, ir 422 psl.

ŽEMAIČIŲ KRIKŠTAS

kaina 3 dol. 50 ct. Drobės viršeliai. Škaičiusieji labai gerai atsiliepia apie abu romanus. Reikalaukite pas visus knygu platintojus arba kreipkitės betarpiai į autorių, pasiūsdami Money Order tokiu adresu: **P. ABELKIS, 349 West 108th Place, Chicago 28, Illinois.** Užsisakiusiems nemažiau 10 egz. duodama nuolaida.

Tel.: 89-1957

Tel.: 3-4882

WHITNEY STAPLES
(STAPULIONIS) REAL ESTATE
Certified Property Manager

Visi atvykusieji telefonu ar atvirukais užsiregistruoja savo adresu. Suinteresuoti gauna užsiregistravusių adresus ir visas kitas informacijas. Pardavimui dideli ir maži namai Miami, Miami Beach ir apylinkėse. Jei ieškai namų klausk Stapulioni.

1519 Congress Bldg., 111 NE 2nd Ave.
9251 Little River Blvd.,
MIAMI, FLORIDA

Telef.: 29-198

SLOPPY JOE'S BAR

JUOZAS IR MARGARETA
G A L A C K A S
Lietuviai savininkai maloniai sutinka kiekvieną tautietį kelevi.
VYNAS — ALUS — LIKERIAI
GERAS VALGIS
Didelė svetainė ekskursantams ir grupėms.

201 DUAVAL STREET
KEY WEST, FLORIDA

Aleksas Brinas
GENERAL CONTRACTOR

- Naujų namų statyba
- Namų remontavimas
- Vidaus įrengimai
- Garažų statyba

20 metų patyrimas
Greitas ir sąžiningas darbas

4339 S. Hermitage Ave.
FR 6-3922 LA 3-9719

NAUJIENOSE galima užsisakyti
ARGENTINOS LIETUVIŲ BALSĄ

Argentinoje gyvena didokas lietuvių skaičius. Pastaraisiais metais tą kraštą pasiekė dar keli šimtai lietuvių. Amerikiečiai ten turi giminių, draugų ir pažįstamų. Norintieji sekti visuomeninį Argentinos lietuvių gyvenimą yra kviečiami užsisakyti geriausią Pietų Amerikos lietuvių laikraštį — ARGENTINOS LIETUVIŲ BALSĄ. Metinė jo prenumerata yra tikrai \$3.00. Laikraštį gausite jei pasiūsite \$3.00 Money Orderį arba čekį tokiu adresu:

NAUJIENOS
1739 So. Halsted St. Chicago 8, Ill.

kiu būdu negalima su jomis sutikti ir mudviem, girdi, tenka kartais net labai karštai susikirsti tais klausimais.

Šitaip apie kun. A. Dambrausko politines pažiūras ir jo nusištatymą rusų valdymo Lietuvoje atžvilgiu kalbėjo žmogus, kuris prelatą gerai pažinojo ir kuris tepripažino rusams tik vieną: išsinešdinti iš Lietuvos ir Lenkijos ir gražinti joms pagrobta nepriklausomybę. Kas su juo dėl to ginėjosi, nesunku suprasti, koks jo buvo politinis credo. Tad vargu begali čia ką padėti dr. J. D-lio noras sugraudinti mus nurodymu, kad prel. D. "perkentėjęs skaudų caro ištrėmimą į tolimas rusų žemes". Duok Dieve, manau, kad šių dienų tremties kančios tebūtų tokios skaudžios, kokių patyrė prel. D. savo tremtyje. Juk ne vienas šių dienų kunigas — misionierius kirkas toliau (pav. Indija, Kinija ir kt. Azijos kraštai) savo noru, be jokio ištrėmimo, yra nuvykęs tokio pat darbo dirbti, kokį prel. D. ištrėmime dirbo. Juk nebuvo jis nei prie tačkos prirakintas, nei prie kokio kito katargos darbo pristatytas.

Neišgalvotos žinios

Šiame savo papasakojime aš nieko nuo savęs nepridėjau, nieko nepabaltinau ir nieko nepajuodinau, stengiausi būti objektyvus liudininkas. Prieš prel. A. Dambrausko asmenį aš neturiu niekieno, priešingai, vertinu jį kaip padariusį didelį įnašą mūsų kultūros lobynan ir gerbiu jį, nes jis buvo pirmas tas redaktorius, kuris pradėjo spausdinti savo "Vienybės" savaitraštyje mano "korespondencijas" (žinutes) pradžioje iš vaizdingų Tytuvėnų padangės, o vėliau iš Raseinių. Man, tuomet geltonsnapiui jaunuoliui, tas faktas teikė nemažą moralinio pasitenkinimo ir tautinės savimylės kėlimo, nes dėjaus, kad štai ir aš jau dirbu patriotinį kultūrinį darbą...

Išvados

Taigi, atrodo, kad rašydamas apie a. a. prel. A. Dambrauską, L. Dovydenas vargu bebūęs užsitarnavęs "Stalino deputato" titulo. Su tokio pat pagrindu, kaip ir jam, atrodo, būtų galima prisegti tą nuvalkiotą "Stalino deputato" ženkliuką ir kiekvienam kitam tų garbingų žmonių, kurie nešvariomis bolševikų machinacijomis buvo be mažiausio savo noro įtraukti į "Stalino deputatus", net aukštesnio negu L. Dovydeno rango, nors jie irgi neturėjo niekieno bendra nei su komunizmu, nei su komunistinėmis simpatijomis, kaip antai mūsų garsusis chirurgas velionis dr. Vl. Kuzma, kai kas iš universiteto profesūros ir kt., kurių garbingų vardų aš čia nedrįstu valkioti, nes jie tebėra gyvi, ir kai kurie net yra... senieji katalikiškos spaudos bendradarbiai. Ar nepagalvojama kartais, kaipgi tie žmonės turi jaustis, kai "pamirštama", kad juk ir jie yra buvę "Stalino deputatai"?

UNITED PRESS-NAUJIENŲ Photo
Princas Saif Al-Islam Abdullah, buvęs arabų Yemen valstybės užsienio reikalų ministeris, bus nubaustas mirties bausme už organizavimą sukilimo prieš savo brolių, kuris yra minėtos valst. karalius.

* Prie žalios šviesos įstatymas leidžia jums eiti per gatvę, bet susisiekinimo nelaimių statistika rodo, kad įstatymas ne visada garantuoja saugumą. Eidami per gatvę, saugokitės sukančių mašinų... Saugumas reikalauja, kad eitumėte per gatvę tik prie kampų.

TAI OBALSIS, KURIS PER 50 METŲ DAUGELIUI SUTEIKĖ GERBUVĖ IR TURTA

PLANINGAS TAUPYMAS VISADA NEŠA GERUS DIVIDENDUS

MUTUAL
Federal Savings
AND LOAN ASSOCIATION

JOHN J. KAZANAUSKAS, President
Chartered and Supervised by the United States Government

2202 W. Cermak Rd., Chicago 8, Ill.

Phone VF-7-7747

Įstatymo valandos: Kasdien nuo 9 ryto iki 5 val. po pietų. Ketvirtad. nuo 9 val. ryto iki 8 val. vakaro. Trečiadi. visai neįdaroma.

OPERU ISTRAUKOS

Chicagos Lietuvių Vyrų Choro 5 Metų Veiklos Sukaktuvinis

KONCERTAS

Sekmadienį, BALANDŽIO 24 D., 3:30 VAL. POPIET

Maria High School, 67 St. ir South California Ave.

Dalyvauja: **VYRŲ CHORAS**
Solistė **PRUDENCIJA BIČKIENĖ**
Prof. **VLADAS JAKUBĖNAS**

Dirigentas: **VLADAS BALTRUŠAITIS**

(Be to, programoje dar ir lietuvių liaudies dainos bei kiti kūriniai)

VISUS CHICAGOS, CICERO, MELROSE PARKO, ROCKFORDO, GARY IR KITŲ APYLINKIŲ LIETUVIUS NUOŠIRDŽIAI KVIEČIAME ATVYTI Į MŪSŲ SUKAKTUVINĮ KONCERTĄ

Kvietimai gaunami:

- BRIDGEPORTE — pas J. Karvelį, 3322 So. Halsted Street. Tel.: YARds 7-0677.
 - BRIGHTON PARKE — pas J. Savrimavičių, 4358 So. Fairfield Ave. Tel.: LAFayette 3-6342; naujoji krautuvė atidaryta kasdien nuo 7 val. ryto iki 9 val. vak., o sekm. nuo 9—1 v. p. p.
 - MARQUETTE PARK — pas laikr. V. S. Stancelį, 2437 W. 69th Street. Tel.: RE 7-1776.
 - CICEROJE — pas J. Klimkaitį, 4828 W. 15th Street, Cicero 50, Illinois.
- Pas choro vald. išdininką **Vladą Stropų**, 7013 S. Washtenaw Ave., Chicago. WA 5-0163.

Koncerto dieną kvietimai gaunami nuo 1 val. Maria High School kasoje.

VISOS VIETOS REZERVUOTOS.

CHICAGOS LIETUVIŲ VYRŲ CHORAS

Pirmosios lietuviškos knygos Amerikoje

Mūsų išeivijoj pirmųjų pėdsakų lietuviškos kultūros beiškant. — 75 metų savų knygų sukaktuvės. — Jų leidėjai. — Mūsų išeivijos pirmosios bangos. — Kuria banga pradedant pasiliko kultūrinio darbo žymės.

I.

Mūsų kovos dėl savos lietuviškos raidės, dėl savo spausdinto gimtojo žodžio 50 metų sukaktuvės pereiniais metais praėjo labai nublukusiai, beveik jokio gyvumo mūsų kultūrinuose baruose tas pamėnėjimas neįnešė.

Šiais metais mes turime kitą progą pereitų metų trūkumus atitaisyti ir vėl prisiminti mūsų spausdintą žodį, tą aštriausią mūsų kovos įrankį dėl savo kultūros, dėl savo tėvų žemės laisvės. Šiais metais sueina 75 metai, kai Jungtinėse Amerikos Valstybėse mūsų išeivija susilaukė pirmų savo knygų. Tiesa, pirmasis čia lietuvių laikraštis pasirodė vieneriais metais anksčiau, būtent 1879 m. rugpiūčio 16 d. New Yorke. Tai buvo „Lietuwiszka Gazieta“, *raszta paszwestas del Lietuwniku Amerikoj. Savinikas ir redytojas M. Twarowski*. Šitas vietos, tautinio kultūrinio darbo sukaktuves pereiniais metais mes pražiopsojome. Tai ir jas kartu šiais metais galime minėti su pasirodymu čia pirmųjų knygų lietuvių klaba.

Pirmųjų... Ką tai reiškia pirmųjų? Štai anais metais S. Baltromaitis suskaitė, tiksliau, — surado, kad per visą laiką nuo pirmos pasirodžiusios lietuvių kalba knygos iki 1904 m., t. y. iki laimėtos kovos dėl lietuviškos raidės metų viso lietuvių kalba knygų buvo išleista 1885. O štai čia, Amerikoje, spaustuvininko iš „Lietuviškos enciklopedijos“ redakcijos išguitasis prof. Vaclovas Biržiška priskaitė ir surado, kad per tą laiką (1865-1904 m.) buvo išleista lietuvių kalba 3320 knygų, ir tai jis abejoja, ar visas jas aptiko. (Žiūr. „Senųjų lietuviškų knygų istorija“ I dalis. Parašė prof. Vaclovas Biržiška).

Tai visai galimas daiktas, kad ir čia Amerikoje, gal anksčiau kuri mums nežinoma knyga pasirodė.

Bet štai: *Suskaita arba statistika visų Lietuwiszku knygų, atspausių Amerikoje nuo pradžios lietuviškos Amerikon emigracijos iki 1900 metų. Suraszė Ir Jonas*.

Jis teigia, kad pirmoji lietuvių knyga buvusi: „*Historija Septiniu Mokitoju*“ *isz Lankiszko per Augustyna Zeytz Zokonika piardeta. Ja locnu kasztu iszspausta Spaustuwiej, Lankiszkoj W. Dymiewiczzaus, Chicago, Illinois, 1880 m. Dideliame 16°, puslapiu 138.*

Tais pačiais metais buvo išleista ir kita knyga: „*Pranaszystes Michaldo*“ *iszdave M. Twaraukas, New Yorke, 1880 ar 1881 m., in 12° pusl. nuo 35 iki 45. 500 egz. Knygų pavadinimai nurašyti kalbos netai-*

sant.

Beje, yra užsilikusių pėdsakų, kad Mikas Twaraukas pradėjo 1879 m. rinkti angliškai-lietuvišką žodynėlį, bet jis spaudoje nepasirodė.

II.

Taigi, tos pirmos dvi knygos, viena Chicagoy, kita New Yorke, pasirodė prieš 75 metus. Gal pavėluotai, bet prof. Vaclovo Biržiškos surinktomis žiniomis tada viso lietuvių kalba knygų buvo išleista 1-232, daugiausia skirtų tikybos reikalams. O be to čia pravartu trumpai prisiminti, kada Amerikoje pasirodė pirmoji Lietuvos išeivija. Kalbama, kad pirmieji Lietuvos išeiviai atsirado Amerikoje 1618-20 m. Tais metais Lietuvoje, kaip ir kitur Europoje, būta kovų tarp protestantų ir katalikų. Lietuvoje R. katalikams įsigalėjus, protestantai, kaip ir iš kitų Europos vietų, bėgo Anglijon, o iš ten Amerikon. Kadangi Lietuvoje protestantų kovoms daugiausia vadovavo Lietuvos didikai kaip Radvilai, Butvilai, Daukantai, Gedvilai, Gregai, Landžiai, Purviai ir kiti, tai jie pirmieji atsirado Amerikoje. Ir čia tuomet be savo pavardžių pėdsakų, kaip antai Gregg, Getvill, Landis ir t. t. kito nieko nepaliko. Jie ištiro tarp kitų tautų, įsiliedami į angliškąją kultūrą ir paveldėdami jų kalbą.

Didesniu išeivijos skaičiumi iš Lietuvos čia, Amerikoje, pasirodė lietuviai pradedant 1770 m., kai buvo prakištas 1768 m. Lietuvos-Lenkijos sukilimas prieš kėslus galutinai okupuoti Lietuvą ir Lenkiją. Tuo laiku Amerikoje ir atsirado Tadas Kosciuszka, dėl kurio tautinės kilmės iki šiol ginčijamasi. Bet ir tų metų lietuvių išeivija nebuvo tiek gausinga, tiek raštinga, kad būtų pajėgusi plačiau kaip nors kultūriniai pasireikšti.

Amerikon atvykusi išeivija buvo žymiai gausingesnė už anas dvi. Šios tarpe jau būta kovose už savo krašto laisvę, už savo lietuvišką raidę ir knygą užgrūdintų. Toji lietuviškoji išeivija jau buvo pergyvenusi du sukilimu Lietuvoje: lietuvių spaudos uždraudimą, rusų generalgubernatoriaus Muraviovo, koriku vadinamo, siautėjimą Lietuvoje. Tos išeivijos tarpe jau buvo tokių, kas žinojo lietuvių slaptos spaudos buvimą. Kai kurie jų gabeno ją slapta iš Prūsų Lietuvos. Visa tai galvoj turint, galime teigti, kad Amerikoje pirmosios lietuviškos knygos ir pirmieji laikraščiai pasirodė, kaip tik susidarė galimybės savai spaudai pasirodyti.

Tiesa, kalba ir turiniu tie

10 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, APRIL 16, 1955

pirmieji leidiniai buvo menkučiai ir veik visi išimtinai versti iš lenkų kalbos. Bet ir Lietuvoje pirmi spaudos darbai buvo versti iš kitų kalbų ir vyriausiai skirti tikybos reikalams.

Kai 1900 m. buvo suruošta lietuvių spaudos paroda Paryžiuje, tai ta proga Amerikos lietuvių buvo susimesta surašyti visas lietuvių kalba parašytas knygas, kurios iki tų metų Amerikoje buvo pasirodžiusios. To rūpesčio pasėkoje ir pasirodė anoji lietuviškų knygų statistika (suskaita), iš kurios sužinome, kokios per tą laiką lietuvių kalba išėjo knygų ir laikraščių Amerikoje.

III.

Pirmuoju ir dideliu užsispyrėliu lietuvių kalba leisti spaudą buvo Mikas Twaraukas. Jis pasirašinėdavo M. Twarowski. Spaudos darbas jam nesisekė. 1879 m. jo išleista „Lietuwiszka Gazieta“ turėjo vos 132 skaitytojų ir jos išėjo bene tik 14 numerių. Rankų jis nenuleidžia, 1881 m. pasirodo jo „Lietuwiszku narodu“ šviesti „New Yorke Gazieta Lietuwiszka“. Ši tuoj pat nustojo ežusi, nes nesurado skaitytojų. 1884 m. jis mėgina leisti dr. J. Šliupo redaguojamą „Uniją“. Jos išėjo 15 numerių, ir ji 1885 m. sustojo ežusi.

Jo 1880 m. išleista knygutė „Pranaszystes Michaldos“, kaip ir 1883 m. išleista „Istorija Ali-Babos ir Kiaturesdiazimczio Razbajniku“ *Isz Lankiszkos ant Lietuwiszkos kalbos piardeta per Mikola Twarauka New Yorke* — taip pat pasisekimo neturėjo, nes antrukart jų jis jau neleido. Rodos, abiejų buvo išleista po 500 egzempliorių.

M. Twaraukas gimė 1844 m. Karklupių vals. Lietuvoje. Buvo savamokslis, sukilimo prieš rusus dalyvis. Atvykęs Amerikon kurį laiką dirbo žemės ūkiuose ir, šiek tiek prasimanęs pinigų, įsteigė Shamokin, Pa., spaustuvę. Spaustuvei jo buvo pasirinkta gera vieta, nes čia jau gyveno gerokas lietuvių skaičius. Spėjama, kad pirmieji lietuviai čia apsigyveno 1869 m. Beveik visi čia jie dirbo prie tada vedamo geležinkelio Reading.

Kitu tokiu užsispyrusiu leideju ir daug mūsų spaudoje nuveikusiu buvo Juozas Paukštys.

Bene pirmuoju jo leidimu buvo pakartojimas 1880 m. išleistas „Istorija septynių mokiniojų“. Jis ją išleido 1892 m. Plymouth, Pa. Tos knygutės prakalbojis sako, kad nors ir seniau toji knygutė buvo išleista, bet lietuvių kalba buvo visai netikus, tai jis ją naujai išvertęs. Tos knygutės vertėjis nusimanė, nes toj pačioj

prakalbojis sako, kad mielam broliui įteikiama knyga, kad skaitydamas ją galėtų ramiai laiką praleisti, kai ateina koks nors nuobodumas. Tos knygutės gale įdėta kandus lekininkų pašiepimas Lietuvoje, eilėmis parašytas, „Lietuvio sapnas“. Juozas Paukštys buvo taurus lietuvis patriotas. Be daugelio knygutėlių skirtų lengvam pasiskaitymui, jis išleido dar „Dajnos Lietuwiszkos“ (1887 m.), „Kunigas“ (1887), „Atstikimai ant žemės ir Wandenio“ (1887 m.), „Dievaitis“ (1888 m.), „Europos Istorija“ (1891), „Lietuvos istorija“ parašyta 1850 m. Simano Daukanto, buvusio Vilniaus Universiteto Philozophijos Magistro (1889 m.) ir dar daugelis kitų, kurių istorinė reikšmė metai į metus auga.

1887 m. Juozas Paukštys pradėjo leisti „Wienybe Lietuwniku“, kuri iki šiol eina.

Juozas Paukštys Amerikos lietuvių išeivijos kultūros bare paliko neišdildomus pėdsakus. Jis gimė 1871 m. kovo 17 d. Naujininkuose, Kaupiškųjų valsčiuje, Vilkaviškio apskrityje. Kaupiškųjų valsčiuje buvo viso 514 žemės ūkio tvirtų sodybų, kurių tarpe penki stambesni dvarai. Jis mirė 1906 m. sausio 18 d. Amerikoje. Jo leidžiamą laikraštį vėliau nupirkė kitas Juozas Paukštys, nors vienpavardis, bet ne jo giminė.

Juozas Paukštys Amerikoje turėjo dar tris brolius: Selvestrą, Tamošių ir Simoną. Jie visi buvo linke į verslą.

Taigi ir šiais metais turime ką prisiminti iš savos spaudos ir šį kartą iš mūsų išeivijos spaudos gyvenimo. Štai minime „Keleivio“ 50 metų sukaktuves. Tai nėra eilinės sukaktuvės. Mūsų lietuvių spaudos gyvenime retos sukaktuvės ir tokios pat įdomios ir reikšmingos sukaktuvės mūsų kultūros gyvenime kaip prieš 75 m. pirmųjų lietuvių kalba knygų pasirodymas čia, Amerikoje.

Kas čia pasakyta, tai pasakyta tik tam, kad primintų tas vertingas mūsų knygų sukaktuves. Ir tik.

Fast Relief
from Discomforts of

HEAD COLDS

AND BRONCHIAL

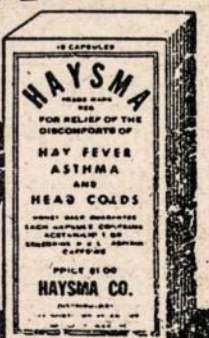
ASTHMA

WITH

HAYSMA
CAPSULES

Only \$1.00

SOLD AT
ALL DRUG STORES

SKANIAUSIA IR SVEIKIAUSIA

LIETUVIŠKA DUONA AMERIKOJE

Grynų ruginių miltų, plikyta

Kepa VACLOVAS DUKŠTAS

(buvusioji Urbelio kepykla)

1800 W. 46th STREET, CHICAGO 9, ILL. Lafayette 3-1510
PARDUODAME VIETOJE IR VEŽAME Į KRAUTUVES

Kalendoriaus reforma

Nuo seniausių laikų žmonės domėjosi laiko nustatymu bei skaičiavimu ir rūpinosi sukurti tinkamą tam priemonę, t. y. sudaryti kalendorių. Priešistoriniais laikais, kai tautos gyveno iš medžioklės, žmonės paprastai skaičiuodavo laiką pasiremami mėnulio atmainom, nes tokio būdo laiko nustatymo užtekdavo jų kasdieniniam medžiotojo gyvenimui. Bet laikui bėgant, apsigyvenus sėsliai ir išmokus žemdirbystės, žmonėms pasidarė svarbus metų laikų keitimasi apibūdinimas, su kuriuo surištas žemės išdirbimas, javų sėjimas ir derliaus surinkimas. Iškilė reikalas tinkamesnio naujom gyvenimo sąlygom kalendoriaus, ir buvo pereita prie sudėtingesnio, paremto metų laikotarpių, kalendoriaus.

Tuo būdu jau seniausiais istoriniais laikais laiko skaičiavimui pagrindu buvo imamas pirminis vienetas — metai. Tai buvo laiko tarpas, kurio būvy saulė savo atrodymoje kelionėje dangaus skliautu išeidavo pilną Zodiako ženklų kelią, padarydavo pilną ekliptikos ratą. Aišku, kad tas laikotarpis atitiko pilnam žemės apsisukimui aplink saulę. Smulkesniam laiko padalinimo vienetai (mėnesiui) savaitėme piršosi senovės astronomų pastebėtas kitas dangiško kūno keitimasis: mėnulio atmainos, atitinkančios pilnam mėnulio apsisukimui aplink žemę. Smulkesniausias kalendoriaus vienetas — para turėjo pagrindu žemės apsisukimą aplink savo ašį. Kalendorinis mūsų savaitės vienetas turėjo daugiau religinį pagrindą, paimtą iš šventojo Rašto Genezės Knygos apie pasaulio tvėrimo per šešias dienas ir septintos dienos poilsį, atseit, šventę.

Pirmą pastovų kalendorių įvedė Romos imperatorius Julius Cezaris 45 metais prieš Kristų, ir tas kalendorius išsilaikė per pusantro tūkstančio su viršum metų, o Rytų Europos kraštuose net iki šio šimtmečio pradžios. Kai kur, pav. pravoslavų Velykų švenčių apskaičiavimuose, jis yra vartojamas net iki šių laikų.

Cezario įvestasis kalendorius, vadinamas Juliaus (Julijonišku), turėjo metus padalintus į dvylika mėnesių, ir juose buvo 365 dienos. Kas ketvirtį metai antras (vasario) mėnuo buvo viena diena ilgesnis, ir tie metai turėdavo 366 dienas. Kiti mėnesiai turėjo pastovų dienų skaičių, 30 ar 31 dieną, kaip ir dabar vartojamame kalendoriuje. Išeidavo, kad vidutiniai metai turėdavo 365 ir ¼ dienų. Toks metų ilgis nėra visai tikslus, kadangi tikrumoje, turint galvoje žemės sukimąsi aplink saulę, metai yra apie 11 minučių trumpesni nei 365 ir ¼ dienų, nes per tokį laiką žemė atlieka savo pilną apsisukimą aplink saulę. Šitas skirtumas, metai po metų prisidė-

damas, pasidaro pastebimas ir per 128 metus sudaro pilnos vienos paros skirtumą.

Tuo būdu nuo Cezario laikų iki XVI šimtmečio tas skirtumas tarp tikrojo ir kalendorinio laiko pasidarė labai žymus, ir ypatingai sudarydavo painiavos ir sunkumų apskaičiuojant Velykų ir kitas kilnolamas šventes. Todėl 1514 metais Popiežius Leonas X iškėlė klausimą kalendoriaus sutvarkymo ir kreipėsi į visus krikščioniškojo pasaulio valdovus, universitetus ir paskirus žymius mokslo žmones su prašymu padėti išspręsti šį klausimą. Tarp kitų buvo kreiptasi ir į Koperniką, buvusį Varmijos diecezijos Rytprūsiose kanauninką. Kopernikas aiškino, kad šis klausimas gali būti tinkamai išspręstas tik tiksliai nustačius saulės ir mėnulio judesius (tais laikais dar buvo manyta, kad saulė sukasi aplink žemę, kaip tai buvo manyta dar senovės astronomo Ptolomėjaus). Vėliau pasirodžiusi 1542 metais garsioji Koperniko knyga apie saulės sistemą ir žemės sukimąsi aplink saulę (De Revolutionibus Orbium Coelestium) ne tik išaiškino žemės ir planetų judėjimą aplink saulę, bet davė ir teisingus pagrindus kalendoriniams apskaičiavimams bei kalendoriaus sutvarkymui. Kiek vėliau, būtent 1582 metais, Popiežius Gregorius XIII paskelbė kalendoriaus reformą, pagal kurią buvo ištaisytos Julijoniškojo kalendoriaus klaidos. Pagal naują, vadinamąjį Gregoriaus kalendorių, 1582 metais buvo nubraukta dešimt kalendorinių dienų, priaugusių dėl Julijoniškojo kalendoriaus netikslumų. O kad būtų išvengta tolimesnių netikslumų, buvo numatyta tris kartus per 400 metų apleisti priskaitymą vienos 29 dienos vasario mėnesyje. Šita Gregoriaus XIII kalendoriaus reforma buvo priimta visuose katalikiškuose kraštuose ir kai kuriuose protestantiškuose, bet pav. Anglijoje ir jos valdomuose kraštuose (vadinasi, ir Amerikoje) ji buvo įvesta tik 1752 metais.

Rusijoje Julijoniškasis kalendorius išsilaikė iki 1917 metų revoliucijos, išskiriant Suomiją ir vadinamąją Lenkijos Karalystės provinciją. Todėl iki Pirmojo Pasaulinio Karo Kauno priemiestyje už Nemuno buvo pav. vasario 17, o pačiame Kaune dar tik vasario 4-ta, ir žmonės juokaudavo, kad Aleksoto tiltas yra ilgiausias pasaulyje, nes per jį einama 13 dienų.

Bet ir Gregoriaus kalendorius nebuvo tobulas, ir dabartinėse vis sudėtingesnėse gyvenimo sąlygose sudaro tam tikrų nepatogumų: savaitių dienų ir mėnesių dienų nesiderinimas, metu ketvirtadalių netvarkingas susiskirstymas ir

11 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, APRIL 16, 1955

pan. Kalendoriaus sutvarkymo ir supaprastinimo klausimu daug kas domėjosi ir seniau. Pav. 1834 metais italas kunigas Marco Mastrofini tyrinėjo kaip sutalpinti tvarkingai savaites, mėnesius ir metų ketvirtis į 365 metinių dienų skaičių. Metinių dienų skaičius 365 dalinasi tik į 5 ir todėl metų negalima padalinti į kitokias dalis be liekanos. Kunigas Mastrofini sugalvojo originalią išeiti. Jis metuose vieną dieną išskyrė, laikydamas ją atskira diena, metine švente, be savaitinės dienos pavadinimo, o likusias 364 dienas jau lengvai padalino į lygiai 52 savaites. Jo mintis davė pagrindą ir dabar numatomam pasaulinio kalendoriaus projektui.

Dar 1952 metais Indijos ministras pirmininkas Nehru ėmėsi iniciatyvos kalendoriaus reformos studijoms ir tam darbui paskyrė specialų mokslinį komitetą. Indija 1953 metų rudenį Suvienytose Tautose pasiūlė projektą įvesti vadinamąjį Pasaulinį Kalendorių. Savo pasiūlymą Indija grindžia taip: naujasis kalendorius yra moksliškas, vienodas, pastovus ir amžinas. Jis suteikia tvarką ir harmoniją visiems visuomeninio gyvenimo elementams: vyriausybei, finansams, pramonei, darbo sričiai, prekybai, teisei, kasdieniniam gyvenimui, susisiekimui, transportui bei auklėjimui.

Pagal šią projektą kiekvieni metai yra visai vienodi. Sausio mėn. pirma diena yra visuomet sekmadienis. Kiekvienas mėnuo turi 26 savaitines darbo dienas ir kelis sekmadienius. Sausis, balandis, liepos ir spalio mėnesiai, kaip pirmieji metų ketvirtadalių mėnesiai, turi po 31 dieną, o likusieji mėnesiai po 30 dienų. Metų 365-oji diena, kuri seka po gruodžio 30, neturi nei datos, nei savaitinės dienos pavadinimo, o turi vardą W dienos (Worldsday) ir yra pasaulinės šventės diena. Kas ketvirtį metai po birželio 30-tos dienos yra įvedama dar viena pasaulinės šventės W diena.

Pereitą vasarą Suvienytų Tautų Ekonominė ir Socialinė Taryba, sudaryta iš 18 tautų atstovų, vienbalsiai priėmė Indijos vyriausybės pasiūlymą ir paprašė viso pasaulio vyriausybės (tiek JT narius, tiek narius) išstudijuoti kalendoriaus reformos projektą ir priimti savo pažiūras tuo klausimu iki 1955 m. gegužės mėn. Tuo būdu naują kalendoriaus reformą pasiekė tarptautinio svarstymo.

Suvienytų Amerikos Valstybių mokslinės draugijos dar 1935 metais pasisakė už kalendoriaus sumoderninimo ir reformos reikalą.

*Chicagočiams susisiekimui nelaimės kiekvienais metais kainuoja \$10,000,000. Kiekvienos nelaimės metu išsimo-kalo savo dali. Padėkite sumažinti tą milijoninę sumą istojanti "Crusade for Traffic Safety".

Nesenstancios vertybės už mažą kainą

Ar jau turite šiuos veikalus:

1. William Shakespeare MACBETH. Didžiausio visų laikų dramaturgo garsiausia tragedija, poeto Kleofa Jurgelionio vertime. (Pirmieji užsisake gaus šią knygą gražiai įristą į kietus viršelius).
2. Miguel de Servantes PERSKYRU TEISEJAS. Didžiojo ispanų klasiko "Don Kichoto" autoriaus komedija. M. Rastenio vertimas.
3. M. Arcibašev PAVYDAS. Psichologinė penkių veiksmų drama. Didelis įtempimas per visą veikalą.
4. Vsevolod Garsin KARES LAUKUOSE. Įdomūs rusų caristinės armijos kareivio atsiminimai. Parašyta labai gyvai ir intriguojančiai.
5. Paul Lafargue PASAKA APIE ADOMĄ IR JIEVĄ. Sulyginamosios mitologijos veikalas. Vertė P. Miškinis.
6. Erkman-Chatrion LAIKRODININ-KO ATSIMINIMAI. Prancūzų rašytojo apysaka iš Napoleono karų laikmečio.

Visas šias vertingas knygas gausite NAUJIENŲ administracijoje tik už \$1.00. Atsilankykite ar siųskite money orderį nedelsdami, nes kai kurių iš šių knygų kiekis labai ribotas.

NAUJIENOS

1739 So. Halsted Street
Chicago 8, Ill.

8 klasikų kūriniai tik už \$1.00

Štai NAUJIENOS Jums siūlo rinktinis pasaulio klasikų kūrinius, kuriuos įsigiję tikrai nesigailėsite!

1. David Defoe RABINSONAS KRIZIUS. Garsioji apysaka išversta į daugelį pasaulio kalbų.
2. H. Ibsen ŠIAURĖS KARŽYGIŲ, norvegų klasiko žymioji tragedija. K. Puškos vertimas.
3. Gerhard Hauptmann AUDEJAI. Vokiečių klasiko, Nobelio premijos laureato kūriny, savu laiku buvęs priežastimi daugelio socialinių reformų.
4. L. Tolstoj PRAGARO ATGIJMAS. Tik šio didžiojo rusų rašytojo fantazija galėjo sukurti tokį kūrini.
5. V. G. Korolenko MAKARO SAPNAS, "Debesuotos Dienos" ir "Baisiosios nakties" autoriaus įdomiausia apysaka
6. M. Gogol PIRŠLYBOS laisvai išversta komedija rašytojo, kurs ne be pagrindo vadinamas rusų prozos tėvu.
7. Prosper Merimee LOKIS garsiojo "Carmen" autoriaus legenda apie Lietuvos girias.
8. Olive Shreiner SAPNAI. Kūriny išskas Meilės Grožio ir Tiesos.

Visus šiuos didžiųjų pasaulio klasikų kūrinius Jus gausite tik už \$1.00 NAUJIENŲ administracijoje. Atsilankykite, ar siųskite money orderį tuojau, nes šių knygų kiekis labai ribotas.

NAUJIENOS, 1739 S. Halsted Street, Chicago 8, Ill.

MOTERŲ SALONŲ
 ONOS CARNECIENĖS
 2632 WEST 43RD STREET
 CHICAGO 4-2994
 BRIGHTON PARKE

SIUNTINIAI I LIETUVĄ
 visus mokesčius
 čia sumokėjus
 100% apdrausta
DRABUŽIAI GYDUOLĖS
 ir t. t.
 Jūsų giminės esančių
 jokių jiems išaidų
CENTRAL PARCEL SERVICE, INC.
 220 SO. STATE ST. CHICAGO
 Te WAhash 2-9354
 Atdara šeštadienį iki 1:30 naktį

NAUJOS KNYGOS

Religinės tematikos Leonardo Andriekaus "Atvirų marių" lyrikos rinkinį puošia išpūdingas Telesforo Valiaus aplanakas ir viršelis. Skyrių tituliniai puslapiai, kurių yra šeši, taip pat piešti Telesforo Valiaus. Skyrių vardai: šventi horizontai, Sidabriniai nokturnai, Ugingoje angoje, Nežinoma žemė, Kryžiai ir peizažai ir Tolima laimė. Pradedamasis ir užbaigiamasis rinkinio eilėraščiai, kurie neįeina į skyrių apimtį, yra "Poezija" ir "Širdis".

Rinkinį išleido tėvai Pranciškonai. Knyga turi 134 numeruotus puslapius ir yra didelio formato. Kainoja \$2.00. Gaunama "Aidų" administracijoje, 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

* * *

P. Abelkio romaną "Atlaidų pavėsy" išleido Trijų Tulpių knygų leidykla. Spausdinimo darbai atlikti Memmingene, Vokietijoje. Techninę priežiūrą vykdė Tremties leidykla. Tiražas — 1,000 egz. Knyga turi 466 numeruotus puslapius ir aprūpinta kietais viršeliais.

Romane vaizduojamas knygnešių laikotarpis mažame Žemaitijos miestely. Daug buitinių vaizdų, kurie atskleidžia to meto lietuvių visuomenės socialinį pasiskirstymą, papročius, tikėjimo reikšmę ir kt. Įdomūs keliai, kuriais sklido rašto įsisavinimas liaudyje: "Kunigas patarė, kad geriausia nuodėmės iš anksto susirašyti poplertuje. Tai beveik pribaigė Aniceta. Dabar Rėpšaičių alkieriukas pasidarė tikra zakristija. Čia ateidavo po vieną dievobaimingos moterėlės, net mergaitės, kurios pažino spausdintas lietuviškas raides ir mokėjo skaityti, bet pačios neįveikė rašyti. Jos pasisakė savo nuodėmes, o šis surašydavo popieriuje. Paskui jos iš to popieriaus visas nuodėmes išmokdavo atmintinai, kad galėtų be klaidų pasisakyti kunigui". (68 psl.).

Spalvingai aprašyti atlaidai Žemaitijoje. Kai klebonijos kambary, "kuris virtęs tikrai kariaujančios bažnyčios operacijų skyriaus smegenimis" (215 psl.) vyko pasiruošimai, kaip suorganizuoti atlaidus, kad jie kuo daugiausia pelno atneštų, tai netoliese skambėjo apėjusių kryžiaus kelius maldininkų giesmės: "Nečystos mislės, pikti pageidimai... Kerštai, apkalbos, pikti išjuokimai..."

Tos buities fone P. Abelkis vaizduoja slaptąjį lietuviškų knygų platinimą Lietuvoje ir tautinio susipratimo budimą kaime bei miestely. Žinoma, čia netrūksta ir asmeninių tragedijų.

Knyga parašyta lengvu stiliumi. Ypatingai tiems, kurie prisimena 19-to šimtmečio Žemaitiją, ji gali būti geru pasiskaitymu. Knyga gaunama ir "Naujienose". a.

Anglijos gynybos ministeris Harold MacMillan (dešinėje) premjero Anthony Eden kabinete šis užsienio reikalų ministerio pareigas.

Dr. Thomas Francis, Jr. (kairėje) ir Dr. Jonas Salk po paskelbimo raporto, kad Dr. Salk išrasti skiepai apsaugo nuo polio (vaikų paralyžiaus) ligos.

Edward J. Corsi (dešinėje), kuris buvo pašalinintas kaip vaisybės departamento pabėgėlių reikalų patarėjas, kalbasi su reporteriais. Dėl jo pašalinimo kilo tikra audra. Tiek demokratai, tiek republikonai smerkia jo pašalinimą.

Vakaru Vokietijos sunkvežimių šoferiai patikrinimo punkte skaito pranešimą, kad komunistai už sunkvežimių išleidimą į Berlyną užėjo nesvietiškai aukštus mokesčius.

Mačiau Varšuvą degant

Varšuvą — tai reto pasiaukojimo, didžios tragedijos simbolis. Tai sukilėlių krauju tektanti upė, nusinešusi lenkų patriotų viltis, kaip Vysla Lenkijos upelių vandenį. Tačiau Varšuva nežuvo, ji yra anas šviesusis kelias, kuriuo sugrįš lenkai į savo tėvynės sodybas.

Su pasigėrėjimu ėjau iš pasakos "gatvės muzikantui", bėgau anuo didmiesčio vaiku, kuris skurdžiose miesto gatvėse žadino didžiojo sukilimo nuotaikas. Smuikas, kurio gaudūs aidai nenutildavo per dienas Varšuvoje, tegu ir vėl šaukia lenkus laisvės žygin kaip anuomet... sostinėje.

Sukilėlių stovykla miške labai natūrali, tiesiog žavinti. Tačiau man nejauku darosi, kai pagalvoju apie panašias lenkų stovyklas Vilniaus krašte. Nesuprantu, kodėl lenkas kovojo lietuvį? Kodėl didžioji Lenkija skriaudė Lietuvą? Dar skurdesnis darosi lenkų patriotizmas atsimenant, kai jų partizanai degino lietuvių kiemus... Tai užmirščiau tuojau pat, šiandien, jei buvusi neapykanta virstų abejų tautų nuoširdžiu bendradarbiavimu.

Sukilėlių gretose nemačiau grafų, kuriais garsi buvo maršalo Pilsudskio Lenkija; nežiūrėjau nė dvarininkų. Suprantu, kad kovoti — tai ne medžioti vilkus Beloviežo miškuose, ne sukti valsą ištaikinguose palociuose. Prieš vokiečių tankus žygiavo anas pilietis, kurio gyvenimas nepriklausomoje Lenkijoje ne ką buvo šviesesnis už sugriautos Varšuvos požemius.

Varšuva dega. Viršum miesto, raudonomis liepsnų aguonomis, žydi dangus. Dūmų debesys siūbuoja, tarytum šieno prikrauti vežimai... Prie barikadų akis užmerkia lenkų patriotai, anie vyrai ir moterys, kurie savo gyvenime gal ne ką daugiau turėjo — kaip lenkišką širdį.

Sukilimas baigėsi varginga lenkų patriotų eisena į nelaisvę. Lenkija dar kartą pralaimėjo, Varšuva liko dar labiau sugriauta. Tikiu, kad atvėsusiuose miesto griuvėsiuose dar tebeaidi anoji revoliucionierių giesmė: "Z dymem pażarów..."

P.S.: Varšuvos sukilimą žiūrėjau filme "Royal" kino teatre. — Jul. Susmaras

Vakarienė Naujienų parengime

Naujienų pavasariniam koncerte balandžio 17 d. Sokolų sveitinėje rasite peno dvasiai ir kūni. Patenkinę dvasią gražiomis dainomis ir muzika, galėsite suvirtinti kūną turtingame bufete. Bus lietuviškų dešrų su kopūstais, kugelio, sendvičių. Prie gero užkandžio galima bus pasirinkti deramo gėrimo.

— Ar jau aukojai šio vajuos metu tremtiniams gelbėti?